

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 5

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 180

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Општи циљеви

Циљ наставе српског језика је да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, да се усмено и писмено правилно изражавају, да упознају, доживе и тумаче књижевна дјела, позоришна, филмска и друга умјетничка остварења из српске и свјетске баштине.

Посебни циљеви и задаци

Развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и увјерљиво усмено и писмено изражавање, богаћење рјечника, језичког и стилског израза;

Упознавање језичких појава и појмова, постепено овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика;

Увјежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмјереног, истраживачког);

Упознавање, читање и тумачење популарних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за дјecu;

Поступно, систематично и досљедно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процјењивање прочитаног текста;

Навикавање на самостално коришћење библиотеке;

Поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм);

Усвајање основних теоријских и функционалних појмова из позоришне и филмске умјетности;

Навикавање на редовно праћење и критичко процјењивање емисија за дјecu на радију и телевизији;

Подстицање ученика на самостално језичко, литерарно и сценско стваралаштво;

Подстицање, његовање и вредновање ученичких ваннаставних активности (литерарна, рецитаторска, драмска, новинарска секција и др.);

Васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вриједности;

Развијање патриотизма и васпитавање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Наставна тема

Оквирни број часова

1. Језик	55
2. Књижевност	70
3. Језичка култура	52
4. Филм / позориште	3

Исходи учења	Садржаји програма /Појмови	Повезаност са другим наставним предметима
Тема 1: Језик (55)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> уочава разлику између народног и књижевног српског језика; препозна главне реченичке дијелове; препозна редослијед реченичних чланова у реченици и исправно их употребљава; издвоји именски и предикатски скуп; издвоји атрибут; одреди прави објекат (у акузативу); издвоји прилошке одредбе за вријеме, мјесто и начин; препозна значење рода и броја придјева; препозна описне, градивне и присвојне придјеве; издвоји и употребљава глаголе у означавању садашњег, прошлог и будућег времена; претвара глаголске облике; препозна основне, редне и збирне бројеве; разликује управни од неуправног говора и претвара управни у неуправни говор и обрнуто; 	<ul style="list-style-type: none"> Српски језик-Српски књижевни језик(1 час). <p>Граматика 54</p> <ul style="list-style-type: none"> Реченица: субјекат и предикат, субјекатски и предикатски скуп. Именички додатак – Атрибут. Прави објекат. Прилошке одредбе за вријеме, мјесто и начин. Заједничке и властите именице, уочавање рода и броја. Збирне и градивне именице. Личне замјенице (род и број у номинативу). Придјеви: ријечи које означавају особине бића, предмета и појава. Род и број придјева. Придјеви: описни, градивни и присвојни. Бројеви: основни-главни, редни и збирни. Глаголи – садашње, прошло и будуће вријеме (презент, перфект и футур). Управни и неуправни говор. 	

<ul style="list-style-type: none"> • употреби управни и неуправни говор; • препознаје и употребљава ријечи у синонимном значењу; • употребљава ријечи у основном и пренесеном значењу; 	<ul style="list-style-type: none"> • Синоними: основно и пренесено значење ријечи. 	
Тема2 : Књижевност (70)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује карактеристике романа (за дјецу) од драме (за дјецу); • анализира и вреднује поступке, особине и понашање ликова (главних и споредних) у књижевном тексту; • анализира основне идеје у књижевно-умјетничком тексту; • разликује кратке и дуге стихове; • препознаје поступак (не и појам) персонификације; • означи ток догађаја, мјесто и вријеме радње; • објасни амбијент у којем се дешава радња; • разликује приповиједање у првом и у трећем лицу; • дефинише тему књижевног дјела; • разликује мотиве у лирској пјесми; • одреди елементе драме у књижевном тексту; 	<p>46 часова</p> <ul style="list-style-type: none"> • Војислав Илић: <i>Први снег.</i> • Душко Радовић: <i>Плави зец.</i> • <i>Биберче</i>, српска народна бајка. • <i>Крепао котао</i>, српска народна приповијетка. • <i>Јеленче</i>, српска народна лирска пјесма. • <i>Јетрвица адамско кољено</i>, српска народна епска пјесма. • Михајло Ражњатовић: <i>У сунчаним брдима.</i> • Мирослав Демак: <i>Виолина.</i> • Бранко Ћопић: Мјесец и његова бака. • Бранко Ћопић: Башта сљезове боје. • Алекса Шантић: <i>Неретва.</i> • Сергеј Јесењин: Бобил и друшка. • Десанка Максимовић: <i>Вожња.</i> • Милован Данојлић: <i>Трешња у цвету.</i> • Десанка Максимовић: <i>Сребрне плесачице.</i> • Бранислав Црнчевић: <i>Босоноги и небо.</i> • Исидора Секулић: Позно јесење јутро. • Бранислав Нушић: <i>Прва љубав.</i> • Светлана Велмар Јанковић: <i>Златно јагње.</i> • Градимир Стојковић: Није наодмет бити магарац. 	

<p>исходи дефинисани за књижевност апликативни су на лектиру;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Гвидо Тартаља: <i>Подела улога</i>. • Скендер Куленовић: <i>Шаренка</i>. • У цара Тројана козије уши, српска народна бајка. • Бранко В. Радичевић: <i>Чаробни златник</i>. • Рајко П. Ного: С родом сам рашчистио. • Алекса Микић: Кад јечам жути. • Радован Ждрале: <i>Теслин мачак</i>. • Предраг Бјелошевић: <i>Коврцава тачка</i>. • Ивана Б. Мажуранић: <i>Приче из давнине</i>. <p>Лектира 24</p> <ul style="list-style-type: none"> • Душан Радовић: Капетан Џон Пиплфокс. • Рене Гијо: <i>Бела грива</i>. • Луис Керол: Алиса у земљи чуда. • Ивана Б.Мажуранић: Чудновате згоде шегрта Хлапића. • <i>Српске народне бајке</i>, (двје бајке по избору). • Избор из поезије за дјецу савремених писаца из Републике Српске (Станко Ракита, Драган Кулићан, Душко Трифуновић, Ђуро Дамјановић, Рајко Петров Ного, Зоран Костић, Боро Капетановић, Предраг Бјелошевић, Ђорђо Сладоје) - радити у два термина за лектиру - два пјесника по избору. 	
<p>Тема 3: Језичка култура (52)</p>		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пише састав уважавајући основну структуру (уводни, главни и завршни дио); 	<p>Култура изражавања 21 (усмено и писмено)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Препричавање са промјеном граматичког лица. 	

<ul style="list-style-type: none"> • изражава (прецизно) своје мисли и користи се аргументима; • преприча садржај у складу са програмским захтјевима; • самостално прикупља одређену грађу; • пише правилно, уредно и читко; • правилно употрејеби сугласник ј у интервокалној позицији; • утврди погрешно употрејебљен сугласник ј интервокалној позицији; • правилно пише глаголе у прошлом и будућем времену; • правилно пише придјеве с наставцима: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин; • открије грешке у писању придјева с наставцима: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин; • правилно пише придјеве изведене од властитих и заједничких именица; • издвоји погрешно написане придјеве изведене од властитих и заједничких именица; • правилно пише имена улица, тргова, установа и празника; • исправно записује управни и неуправни говор; • правилно пише основне скраћенице; • правилно пише рјечицу не уз глаголе, придјеве и именице; • издвоји кратке и дуге слоге, наглашене и ненаглашене слоге и паузу у говору; • препознаје наглашене ријечи и изговорне цјелине; 	<ul style="list-style-type: none"> • Причање замишљеног догађаја. • Сажето причање. • Причање уз проширивање приче. • Причање на основу сјећања. • Описивање особе или лика. • Извјештавање у вези са животом у школи или породици. • Писање писма; 7 писмених вјежби (по 3 часа). <p>Правопис 24</p> <ul style="list-style-type: none"> • Писање глагола у прошлом и будућем времену. • Писање и изговор гласа ј. • Писање скраћеница. • Писање присвојних придјева на: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин. • Писање управног говора. • Писање имена улица и тргова, установа и празника. • Писање рјечице не уз глаголе, именице и придјеве. • Провјеравање правописа (по 2 вјежбе у полугодишту и исправак). <p>Ортоепија 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наглашени и ненаглашени слогови. • Реченички акценат и пауза у управном говору. <p>Читање 4</p>	<p>Познавање друштва</p> <p>Музичка култура</p>
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • изражајно чита у складу с мисаоно - емотивним садржајем текста; • чита са истраживањем; 	<ul style="list-style-type: none"> • Правилно читање наглас, са освртом на • интерпункцију у тексту. • Читање дијалога (интонација реченице у дијалогу) и читање по улогама. • Читање у себи са одређеним задатком. 	
Тема 4: Филм (3)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведе основне податке о настанку филма; • објасни разлику: нијемизвучни филм; црно-бијели филм и филм у боји; • анализира гледани филм (садржај, ток радње и ликове); • процјењује поступке ликови. 	<ul style="list-style-type: none"> • Основни подаци о настанку и развоју филма. • Врсте филма: нијемизвучни. • Црно-бијели филм и филм у боји. 	

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

Предложени фонд сати за реализацију садржаја и остварење исхода учења могуће је кориговати, тј. извршити прерасподјелу фонда сати за поједине наставне теме или садржаје;

Вјежбе у изражајном читању изводе се плански и уз наставничково и учениково припремање. Наставник благовремено одабира погодан текст и проучава карактеристике текста које утичу на природу изражајног читања. У складу са мисаоно-емотивним садржајем текста наставник одређује јачину гласа, ритам, темпо, интонацију, паузе, акценте и гласовне трансформације. Повремено се служити аудио снимцима узорних интерпретативних читања;

Посебну пажњу поклањати унапређењу читања у себи (најефикаснији облик стицања знања). Примјена текст методе у настави подразумијева ефикасне вјежбе за савладавање брзог читања у себи с разумијевањем и доприноси развијању способности ученика да читају флексибилно, усклађују брзину читања са циљем читања и карактеристикама текста. Квалитет читања у себи подстиче се претходним усмјеравањем ученика на текст и давањем одговарајућих задатака (истраживачким задацима), и обавезним провјеравањем разумијевања прочитаног текста, односно рјешавања задатака;

Постепено навикавати ученике на осмишљено и интерпретативно учење текста напамет. Током вјежбања стварати услове да казивање тече "очи у очи", да говорник посматра лице слушалаца и да са публиком успоставља емоционални контакт. Нарочиту пажњу

посветити изражајним могућностима говорног језика, посебно природном говорниковом ставу и сугестивном казивању текста;

Тумачење текста почети послије интерпретативног читања наглас и читања у себи. Књижевноумјетничко дјело се чита, према потреби и више пута, све док не изазове одговарајуће доживљаје и утиске који су неопходни за даље упознавање и проучавање текста;

У обради лирске пјесме и краће прозе користити разне облике поновљеног и усмјереног читања дјела у цјелини или његових одломака. Значајне појединости, елементарне слике, експресивна мјеста и стилско-језичке поступке не посматрати као појединачне вриједности, већ као функционалне дијелове више цјелина и у складу са тим их тумачити; Ученике навикавати да своје утиске, ставове и судове о књижевном дјелу поткрепљују чињеницама из текста и тако их оспособљавати за самосталан исказ, истраживачку дјелатност и заузимање критичких ставова према произвољним оцјенама и закључцима; Многе текстове, а поготову одломке из дјела, треба локализовати. Стављање текста у временске, просторне и друштвено-историјске оквири, давање неопходних података о писцу и настанку дјела, као и информације о битним садржајима који претходе одломку, неопходни су услови без којих се текст не може интензивно доживјети и правилно схватити;

Обраду књижевног дјела проткати проблемским питањима која су подстакнута текстом и умјетничким доживљавањем. Проблемским питањима подстичемо ученичку радозналост, свјесну и истраживачку активност и свестраније упознавање дјела;

Описивање је најсложенији облик језичког изражавања на нивоу разредне наставе. За развијање способности описивања неопходно је ученике навикавати да локализују оно што описују (временски, просторно, узрочно), да уоче, издвоје и заокруже битне особине (спољашње и условно унутрашње) и да се одреде према предмету посматрања (покушај формирања личног става/односа према датој појави). Како се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста потребно је стално усмјеравати ученичку пажњу на она мјеста у текстовима која обилују описним елементима, а посебно када се описују предмети, ентеријер, биљке и животиње, књижевни ликови, пејзаж и сл., јер то су и најбољи обрасци за спонтано усвајање описивања као трајне вјештине у комуницирању. За описивање је потребан већи мисаони напор и дуже вријеме те предност дати писменој форми описивања над усменом. Остали методички приступи исти су или слични као и код препричавања и причања (од планирања, преко реализације планираних активности, до вредновања постигнутог и функционалног повезивања са сродним садржајима);

Израдити плакате са примјерима правописа у складу са програмом;

Планирати колективне посјете биоскопу. Обавеза наставника је да изабере филм, да га заједнички са ученицима гледа и води разговор о филму. (Модел; Препричавање садржаја филма, објашњавање времена и мјеста радње, особине ликова и односи међу њима, описивање доживљаја филма, анализа филмских облика и оцјена филма). Пожељно је да наставник (заједно са ученицима) прави дневник гледаних филмова у којем би ученици биљежили податке о називу филма, име режисера, аутора сценарија, кратак садржај филма, утиске о филму и властиту оцјену филма;

Ученике систематски подстицати на читање књига из библиотеке, формирање одјељењске библиотеке, приређивање тематских изложби књига, слушање/гледање звучних/видео записа са умјетничким казивањима текста, организовање сусрета и разговора са писцима, литерарних такмичења, вођење дневника о прочитаним књигама (наслов, писац, утисци,

главни ликови, одабране реченице, необичне и занимљиве ријечи и сл.) и друге активности у складу са могућностима и интересовањима ученика;

Континуирано пратити, вредновати и оцјењивати знање и напредовање ученика. Вредновање постигнућа ученика заснивати на исходима учења. Праћење напредовања и вредновање постигнућа треба да благовремено пружи повратну информацију (непосредно након ученичке активности или у току обављања активности). Информација треба бити конкретна (разумљива ученику, родитељу) и односити се на активности и резултате рада ученика, а никако на ученикову личност. У формулацији питања, захтјева и задатака које ученици треба да рјешавају водити рачуна да се истим захтјевају и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација, примјена).

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: МАТЕМАТИКА

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 5

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 180

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Усвајање система одређених математичких знања и умијећа неопходних за схватање појава и законитости у природи и друштву, за активну спознајну дјелатност у процесу учења, за успјешно настављање математичког образовања и самообразовања;

Стицање основне математичке културе потребне за откривање улоге и примјене математике у различитим подручјима човјекове дјелатности;

Овладавање основним математичким методама и њиховим примјенама у различитим областима (математичко моделовање);

Стицање способности усменог и писменог математичког изражавања са свим његовим квалитетима (јасност, прецизност, једноставност, концизност, потпуност, итд.);

Примјеливање усвојених знања у рјешавању разноврсних задатака из животне праксе;

Стицање знања неопходних за разумијевање квантитативних и просторних односа и законитости у разним појавама у природи, друштву и свакодневном животу;

Оспособљавање за коришћење савремених математичких инструмената, прибора, рачунских и информационих средстава;

Усвајање основне чињенице о скуповима, релацијама и пресликавањима;

Савладавање основне операције са природним, цијелим, рационалним и реалним бројевима, као и основне законе тих операција;

Упознавање најважнијих фигура равни и простора и њихови узајамни односи;

Оспособљавање за прецизност у мјерењу, цртању и основним геометријским конструкцијама;

Разумијевање одговарајућих садржаја природних наука;

Развијање способности посматрања, опажања и логичког, критичког, стваралачког и апстрактног мишљења;

Развијање културне, радне, етичке и естетске навике ученика, као и математичку радозналост у посматрању и изучавању природних и друштвених појава;

Изграђивање позитивних карактерних особина ученикове личности, као што су: истинољубивост, упорност, систематичност, уредност, тачност, одговорност, смисао за самосталан рад, рад у групи и кооперативно-интерактивно учење, и доприносе формирању научног погледа на свијет.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Наставна тема:

Оквирни број часова

1. Бројеви	130
2. Мјерење и мјере	10
3. Геометријске фигуре	32
4. Писмени задаци и исправак	8

Исходи учења	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Бројеви (130)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • чита и пише природне бројеве у декадном бројевном систему; • чита и пише бројеве римским цифрама; • именује мјесне вриједности цифара; • самостално записује задани број у таблицу мјесних вриједности; • упоређује бројеве до милион и веће од милион: • чита и правилно записује цифрама и ријечима бројеве веће од милион; • записује природан број у облику збира вишеструких декадних јединица; • природним бројевима придружује тачке, бројевне полуправе и увиђа уређеност скупа N, односно N_0; • упоређује бројеве до милион и графички их представља на брјевној полуправи; • одређује непосредни претходник и слѣдбеник природног броја. 	<p>СКУП ПРИРОДНИХ БРОЈЕВА СКУП N_0 (18)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Читање, писање и упоређивање бројева до 1000-понављање. • Читање, писање и упоређивање бројева до милиона. • Класе и разреди. Мјесне вриједности. • Бројеви већи од милион. • Записивање бројева у облику збира вишеструких декадних јединица и у облику производа једноцифрених бројева и декадних јединица. • Бројевна полуправа. • Претходник и слѣдбеник природног броја. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Успјешно изводи рачунске операције сабирања и одузимања у скупу N и скупу N_0; • примјењује основна својства рачунских операција (комутативност и асоцијативност сабирања и множења; • дистрибутивност множења према сабирању) на задацима; • одузима збир и разлику од броја; • уочава зависност између резултата и компонената операције; • чита, саставља и израчунава вриједност израза са више операција, као и уочава промјенљиву на примјерима; • рјешава једначине и неједначине са сабирањем и одузимањем; <ul style="list-style-type: none"> • дефинише множење као сабирање истих сабирака; • објашњава улогу нуле и јединице у множењу и дијелењу; 	<p>САБИРАЊЕ И ОДУЗИМАЊЕ У СКУПУ N И СКУПУ N_0 (40)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сабирање и одузимање бројева до 1000. Повезаност одузимања и сабирања-понављање. • Сабирање и одузимање бројева већих од 1000 (писмени и усмени поступак). • Основна својства сабирања (комутативност, асоцијативност, нула као сабирак). • Примјена основних својстава сабирања у рачунању. • Бројевни изрази са сабирањем и одузимањем. • Зависност збира од сабирака. Непромјенљивост збира и примјена. • Зависност разлике од умањеника и умањеоца. Непромјенљивост разлике и примјена. • Одустимање збира од броја. Одустимање разлике од броја. • Изрази са сабирањем и одузимањем који садрже промјенљиву (слово). • Одређивање непознатог сабирка, умањеника и умањеоца; рјешавање једначина у вези са сабирањем и одузимањем: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$, $(x \pm a) \pm b = c$, • Неједначине у вези са сабирањем и одузимањем: $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a \leq b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$, $x \pm a \geq b$. <p>МНОЖЕЊЕ И ДИЈЕЉЕЊЕ У СКУПУ N И СКУПУ N_0 (57)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Множење као сабирање једнаких сабирака. Нула и јединица као чинилац. • Дијелење као обрнута операција множењу. 	
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • закључује да су множење и дијелење узајамно повезане рачунске операције; • множи и дијели број декадном јединицом; • примјењује основна својства множења за брже и рационалније рачунање; • примјењује дистрибутивност као олакшицу у рачунању; • множи и дијели природан број са једноцифреним и двоцифреним бројем и примјењује стечено знање у пракси; • множи вишецифрене бројеве уз коришћење олакшица; • према задатом тексту поставља одговарајући бројевни израз и израчунава његову вриједност; • анализира појаву непромјенљивости производа и количника; • множи и дијели производ бројем; • рјешава једначине и неједначине на основу дефиниције рачунских операција у скупу \mathbb{N} и скупу \mathbb{N}_0; • рјешава задатке дате у текстуалној форми уз коришћење упознатих једначина; 	<p>Јединица и нула у дијелењу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Множење броја декадном јединицом и вишеструком декадном јединицом. • Дијелење броја декадном јединицом. • Основна својства множења и примјена (комутативност и асоцијативност множења). • Множење збира и разлике бројем (дистрибутивност множења према сабирању и одузимању). • Дијелење збира и разлике бројем. • Множење и дијелење природног броја једноцифреним бројем. • Множење и дијелење природног броја двоцифреним бројем. • Множење природног броја троцифреним бројем. • Множење са неким олакшицама. • Бројевни изрази са множењем и дијелењем. • Зависност производа од чинилаца. • Непромјенљивост производа и примјена. • Зависност количника од дјеленика и дјелиоца. • Непромјенљивост количника и примјена. • Множење и дијелење производа бројем. • Изрази са множењем и дијелењем који садрже промјенљиву (слово). • Једначине у вези са множењем и дијелењем природних бројева: $a \cdot x = b$, $x \cdot a = b$, $x : a = b$, $a : x = b$. • Неједначине у вези са множењем и дијелењем природних бројева: $a \cdot x > b$, $a \cdot x \geq b$, $a \cdot x < b$, $a \cdot x \leq b$, $x : a < b$. 	
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • рјешава изразе са више рачунских операција; • дефинише редослијед рачунских операција у изразу са и без заграда; • саставља једноставније бројевне изразе који одговарају рјешењу текстуалног задатка. <ul style="list-style-type: none"> • дефинише разломке, чита их и пише, упоређује и приказује на бројевној прави, • рјешава текстуалне задатке са разломцима. 	<p>МАТЕМАТИЧКИ ИЗРАЗИ (9)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бројевни изрази са операцијама различитог реда (степен), са заградама и без заграда. • Састављање једноставнијих бројевних израза који одговарају текстуалним задацима. • Једноставнији изрази са промјенљивом (словом) и више операција. Бројевна вриједност израза за дату вриједност промјенљиве. <p>РАЗЛОМЦИ (6)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разломци као дијелови цјелине. • Писање и читање разломака: a/b, $a \leq b$, $a=1, 2, \dots, 10$; $b=1, 2, \dots, 10$. • Упорјеђивање разломака једнаких именилаца или једнаких бројилаца. • Једноставни задаци са примјеном разломака. 	
Тема 2: Мјерење и мјере (10)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • упоређује површ фигура преклапањем и одока; • мјери површину фигуре различитом јединицом мјере; • именује јединице за површину и примјењује их при израчунавању површине квадрата, правоугаоника, квадра и коцке; • примјењује јединица за површину у свакодневном животу; • претвара мјерне јединице у веће или мање мјерне јединице; • именује јединице за запремину и примјењује 	<p>ЈЕДИНИЦЕ ЗА ПОВРШИНУ (5)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Упорјеђивање и мјерење површи. Јединица мјере за површ. • Јединице за површину мање од квадратног метра. • Јединице за површину веће од квадратног метра. • Узајамни однос јединица за површину. <p>ЈЕДИНИЦЕ ЗА ЗАПРЕМИНУ (5)</p>	

<p>их при израчунавању запремине квадра и коцке.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Упоредивање и мјерење запремине тијела. Јединица мјере за запремину. • Јединице за запремину у метарском систему. 	
<p>Тема 3: Геометријске фигуре (32)</p>		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • примјелује формуле за израчунавање површине квадрата и правоугаоника; • израчунава површину из страница и страницу из површине и друге странице; • рјешава текстуалне задатке и примијењује знања о јединицама за површину; <ul style="list-style-type: none"> • уочава, именује, дефинише, црта и израчунава површи квадра и коцке; • црта и исијеца мреже квадра и коцке и саставља њихове моделе; • примјелује формуле за израчунавање површине квадра и коцке; • примијењује стечена знања у конкретним примјерима; <ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам запремине; • примјелује формуле за израчунавање запремине квадра и коцке; • рјешава текстуалне задатке у вези са запремином квадра и коцке. 	<p>ПОВРШИНА КВАДРАТА И ПРАВОУГАОНИКА (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Израчунавање површине правоугаоника. • Израчунавање површине квадрата. • Површина правоугаоника и квадрата-примјена у задацима. <p>КВАДАР, КОЦКА И ЊИХОВА ПОВРШИНА (16)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рогљаста и обла геометријска тијела. • Својства квадра и коцке. • Мрежа површи квадра и коцке. • Израчунавање површине квадра. • Израчунавање површине коцке. • Површина квадра и коцке-примјена у задацима. <p>ЗАПРЕМИНА КВАДРА И КОЦКЕ (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Израчунавање запремине квадра. • Израчунавање запремине коцке. • Запремина квадра и коцке-примјена у једноставним задацима. <p>НАПОМЕНА: У сваком полугодишту обавезне су по двије једночасовне школске писмене задаће са</p>	

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

У оквиру теме бројеви продубљују се и проширују знања која су дјеца стекла у оквиру тематске цјелине бројева до 1000;

Сва правила и законитости о рачунским операцијама се примјењују и у скупу бројева првог милиона;

Рјешавање једначина и неједначина везивати за рјешавање практичних, логичких и проблемских задатака;

У усвајању геометријских садржаја и појмова (угла, правог угла, троугла) полазити од конкретних, доживљених роњастих облика и тијела из окружења;

Учење површине квадрата и правоугаоника везати за практично моделовање и исјецање јединичних површина;

Моделовањем јединичних запремина коцки и квадра развијати појам њихове запремине;

Појам запремине дијете ће доживјети обликујући и слажући различите квадре од пластелина;

У оцјењивању ученика користити следеће технике и поступке:

1. Листа провјере
2. Питања и одговори
3. Самооцјењивање
4. Оцјењивање од стране колеге/ученика
5. Опсервација наставника
6. Групни задаци
7. Презентација
8. Микро задаци (мањи дијелови оцијењени посебно и урађени током времена).

НАПОМЕНА: У сваком полугодишту обавезне су по двије једночасовне школске писмене задаће са једночасовном исправком и анализом резултата.

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ ЗА ПОЈЕДИНЕ ТЕМЕ:

I

Методом демонстрације ученицима шематски приказати „класе" и у њима јединице, десетице и стотине;

Посветити пажњу бројевима који имају исте цифре на различитим мјестима;

Графичко приказивање операција са бројевима;

Демонстрирати неколико примјера на табли;

Посветити више пажње сабирању и одузимању вишецифрених бројева са вишецифреним, вјежбе задатака различитих захтјева;

У раду користити наставне листиће, полупрограмиран или програмирани материјал;

Организовати кооперативни рад и учење;

Ученици треба да без проблема помноже или подијеле било која два броја, да користе уз то олакшице, а наставник да им припреми што више занимљивог материјала за рјешавање;

Настава се може организовати и на принципу метода "пошаљи проблем" када сваки ученик има могућност да састави неки задатак, да га ријеш и понуди свом другу;
Користити технике за успостављање групне сарадње;
Користити визуелна средства, графички приказати пут доласка до рјешења текстуалног задатка;
Инсистирати на разумијевању проблема, логичком размишљању и стваралаштву;
Користити аналитичко – синтетички пут при рјешавању сваког проблема;
Користити очигледна средства, моделе, апликације, цртеже;
При упоређивању разломака користити бројевну праву.

II

Графички приказати односе између "сусједних" мјерних јединица и у току објашњавања написати их на табли;
При објашњавању обавезно нацртати слику квадратног метра, квадратног центиметра и квадратног милиметра;
Ученике одвести у школско двориште и мјерити различите површи;
Ученицима давати текстуалне задатке-примјере из њихове непосредне околине (соба, учионица, цистерна, базен,...)

III

Задатке рјешавати на три нивоа сложености;
Инсистирати на примјени јединица за површину;
Образложити значење и употребу формула за површине;
Правити и користити моделе и мреже квадра и коцке;
Повезивати геометријска тијела са облицима из свакидашњег живота;
Рјешавати једноставније текстуалне задатке везане за непосредну околину ученика.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: **ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ**

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 3

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 108

Наставни предмет Физичко и здравствено васпитање у основној школи обухвата активности и садржаје за унапређење физичких способности, моторичких вјештина и знања ученика из области физичке и здравствене културе, са циљем очувања здравља сваког ученика кроз примјену редовног и правилног физичког вјежбања у постојећим и доступним савременим условима за живот и рад.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развијање функционалних способности, физичких способности, моторичких вјештина и знања из области физичке и здравствене културе, поштујући индивидуалне способности и могућности ученика.
- Препознавање важности физичке активности и њен утицај на очување и унапређење здравља као основног предуслова свих људских активности.
- Развијање здравих животних вриједности и вјештина, позитивне комуникације, прихватљивих облика понашања у игри и спортским активностима, друштвене одговорности, самопоуздања, креативности и иницијативности.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Процјењивање стања и праћење раста и развоја ученика (морфолошки и моторички статус).
- Усвајање важности цјеложивотног физичког вјежбања за очување и унапређење здравља.
- Развијање свијести о нивоу сопствених способности и карактеристика.
- Примјењивање елементарних игара у функцији обликовања и усавршавања природних покрета и моторичких способности у сложеним ситуацијама.
- Социјализација и образовање морално - вољних особина ученика кроз примјену правила елементарних игара (самосталност, дисциплина, такмичарски дух, дружељубивост, поштење, поштовање, храброст...).
- Стимулисање физиолошких процеса који повољно дјелују на органе и органске системе.
- Оспособљавање за правилно извођење заданих вјежби на тлу и справама.
- Примјеном гимнастичких елемената утицати на развој апарата за кретање, а посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела.
- Усавршавање природних облика кретања кроз атлетске елементе;
- Развијање моторичких и функционалних способности, локомоторног апарата, и посебно мускулатуре одговорне за правилно држање тијела кроз примјену атлетских елемената.
- Формирање здравствено-хигијенских навика, „челичење“ организма, јачање имуног система, развијање базичних вјештина и способности, основа технике спортских игара кроз упражњавање игара на отвореном.
- Утицање на еколошку свијест ученика.
- Утицање на свеукупни раст и развој ученика уз коришћење природног окружења и препрека, у једноставним и сложеним условима.

- Усавршавање природних облика кретања кроз специфичне елементе из спортских игара.
- Развијање моторичких и функционалних способности, локомоторног апарата, кроз примјену специфичних елемената из спортских игара.
- Обука основних техничких и тактичких елемената из спортских игара.
- Оспособљавати ученике да чувају справе, реквизите и воде рачуна о личној и хигијени простора за вјежбање.

ПРЕГЛЕД ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставна тема	Оквирни број часова
Тема 1: Праћење раста и развоја (ТВ и ТМ и 8 моторичких тестова)	6
Тема 2: Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање	14
Тема 3: Гимнастика и превентивно корективно вјежбање	20
Тема 4: Атлетика и превентивно корективно вјежбање	20
Тема 5: Игре на отвореном	8
Тема 6: Спортске игре	36
• Фудбал	9
• Рукомет	9
• Кошарка	9
• Одбојка	9
Тема 7: Здравствено васпитање	4

САДРЖАЈИ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма	Повезаност са другим наставним предметима
Тема 1: Праћење раста и развоја (ТВ и ТМ и 8 моторичких тестова) (6 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објективно прихвати своје тијело, установи начин његовог функционисања, предности и ограничења; • мјери висину и тежину (масу) тијела; • идентификује значај тестирања за процјену раста и развоја. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тјелесна висина. 2. Тјелесна маса. <p>За процјену моторичких способности примјењиваће се осам стандардизованих кретних задатака:</p> <ul style="list-style-type: none"> • За брзину трчања-Трчање 20 m. • За координацију цијелог тијела -Полигон натрашке. • За координацију цијелог тијела-Слалом са три лопте. • За фреквенцију покрета-Тапинг руком. • За гипкост -Претклон у сједу разножно. 	Математика

	<ul style="list-style-type: none"> • За експлозивну снагу -Скок удаљ из мјеста. • За општу снагу -Издржај у згибу. • За репетитивну снагу- Подизање трупа. 	
Тема 2: Елементарне игре и превентивно корективно вјежбање (14 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • испољи моторичке способности; • испољи позитивне карактерне особине; • поштује правила игре и користи природне облике кретања. 	<ul style="list-style-type: none"> • Елементарне игре за развој моторичких способности: <ul style="list-style-type: none"> – снаге, – брзине, – издржљивости, – координације, – флексибилности, – прецизности, – равнотеже. • Поштовање правила игара (уз разноврсно коришћење природних облика кретања). 	<p>Математика</p> <p>Музичка култура</p> <p>ВРОЗ</p>
Тема 3: Гимнастика и превентивно корективно вјежбање (20 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уважава правила извођења основних стројевих радњи; • самостално изводи превентивно корективне вјежбе; • самостално изводи колут напријед и назад; • самостално изводи спојени колут напријед до чучња и колут назад; • самостално изводи колут напријед преко лопте до чучња; • самостално изводи став на шакама уз зид; • самостално изводи прамет странце на тлу; • самостално изводи прескок преко козлића, разношка. 	<ul style="list-style-type: none"> • Стројеве радње. • Превентивно корективне вјежбе (без реквизита, са реквизитима, у пару, на справама, уз справе, у мјесту, у кретању, без музичке пратње, са музичком пратњом). • Колут напријед и назад. • Спојени колут напријед до чучња и колут назад. • Колут напријед преко лопте до чучња. • Став на шакама уз зид. • Прамет странце („Звијезда“) на тлу. • Прескок преко козлића, разношка. 	<p>Музичка култура</p> <p>Математика</p>
Тема 4: Атлетика и превентивно корективно вјежбање (20 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ходање: <ul style="list-style-type: none"> – Ходање са правилним 	

<ul style="list-style-type: none"> • прикладно примјењује технику ходања са правилним држањем тијела и користи исту у различитим варијантама и комплексним ситуацијама; • правилно изводи основне технике трчања и користи исте у различитим варијантама и комплексним ситуацијама; • правилно изводи различите комбинације ходања и трчања; • уважава задату дистанцу у оквиру крос трчања; • правилно изводи основне технике скокова и користи исте у различитим варијантама и комплексним ситуацијама; • примјењује основне технике бацања и користи исте у различитим варијантама и комплексним ситуацијама. 	<p>држањем тијела.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ходање на прстима, петама, унутрашњем и спољашњем своду стопала, ходање наглашено пета – прсти унапријед и уназад. – Ходање са високо подигнутим кољенима унапријед и уназад (марширање). – Различите врсте ходања уз отпор партнера. – Обично правилно ходање на дужини од 30-40 m. – Ходање уз нагиб, низ нагиб, уз степенице, низ степенице. – Ходање са правилном амортизацијом уз правилан рад руку. – Полигони... <p>• Трчање:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Трчање праволинијско, криволинијско, преко ниских препона, бочно са докораком, из различитих почетних положаја, сјед, чучањ, клек, лежање на стомаку, леђима, боку, почетни положај имитација животиња, штафетно. – Ниско гажење (цог) и високо подизање кољена (скип) – у мјесту и кретању. – Имитирање корака трчања пењањем на клупицу, имитирати замах ногом и супротном руком. – Претрчавање ниских препрека (чуњева, медицинки, итд.) различитом брзином. – Трчање уз нагиб, низ нагиб, уз степенице, низ степенице. – Трчање уз отпор партнера који стоји испред и успорава покушај трчања. – Трчање уз вучење 	<p>Математика Природа и друштво</p>
--	--	---

	<p>предмета иза себе (уз отпор).</p> <ul style="list-style-type: none"> – Трчање уз отпор партнера који се налази иза. – Трчање уз отпор партнера који се налази испред и отпор врши на рамена. – Трчање унапријед и уназад са високо подигнутим кољенима. – Претрчавање одређених дистанци у зависности од технике трчања. – Комбинација различитих облика ходања и трчања. – Јесењи и прољећни крос (дјечаца 300 m , дјевојчице 250 m). – Полигони... <ul style="list-style-type: none"> • Скокови: <ul style="list-style-type: none"> – Скокови суножни и раскорачни, једноножни, напријед, назад, лијево, десно, цикцак, бочно преко линије, игра море-обала, школица, ластиш, хваталица са суножним и једноножним поскоцима. – Скок удаљ из мјеста суножним одразом. – Скок удаљ из залета. – Суножни наскок на шведску клупу (шведски сандук, греда, степеник, пањ...) замахом са обје руке. – Скок увис прекорачном техником „Маказице“ и опкорачном техником „Straddle“ (Штрадле). – Комбинација различитих облика ходања, трчања и скокова. – Полигон... • Бацања: <ul style="list-style-type: none"> – Бацање тениске и рукометне лопте „бич“ техником, лијевом и десном руком. – Бацање лопти за одбојку, 	
--	--	--

	<p>фудбал, рукомет и кошарку, са груди, преко главе, са рамена, са бока...</p> <ul style="list-style-type: none"> – Избачај дјечије кугле до 600 грама (медицинке до 1 kg или кошаркашке лопте) напријед са обје опружене руке из получучња. – Избачај дјечије кугле до 600 грама (медицинке до 1 kg или кошаркашке лопте) преко главе, опруженим рукама из получучња. – Обучавање правилног држања кугле. – Избачај кугле из става у правцу бацања. – Избачај кугле или медицинке изнад главе са искоракком. – Сједећи положај, бацање кошаркашке лопте изнад главе у паровима. – Клечећи положај, бацање кошаркашке лопте изнад главе о зид и у паровима. – Из става са искоракком, бацање лопте изнад главе. – Бацање лоптица које се налазе на узвишењу иза леђа. – Полигон уз комбинацију ходања, трчања, скокова и бацања. 	
--	--	--

Тема 5: Игре на отвореном (8 часова)

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • испољи моторичке, функционалне и когнитивне способности; • примијени основе техника спортских игара у природним условима; • користи већ савладане и нове вјештине уз помоћ специфичних спортских реквизита; • идентификује важност што чешће боравка у природи и позитивног утицаја природе на организам. 	<ul style="list-style-type: none"> • Хваталице и остале елементарне игре. • Спортске игре на трави и пијеску. • Вожња бицикла, тротинета, ролера, скејтборд... • Полудневни излети у природу или у парку, пјешачење. • Полигони у природном окружењу и препреке (ливада, шума, узбрдица, 	<p>Природа и друштво ВРОЗ</p>
---	---	-----------------------------------

	низбрдица, поток, дрво...).	
Тема 6: Спортске игре (36 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правилно изводи ударце по лопти; • правилно користи технике примања лопте; • правилно изводи технике вођења лопте; • примјени техничке елементе у игри. 	<p>Фудбал (Основни технички елементи) (9 часова)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ударци по лопти (унутрашњом страном стопала, врхом стопала, спољашњом страном стопала, ударци петом, хрптом стопала - пун рист). • Примање лопте (унутрашњом страном стопала, ђоном, спољашњом страном стопала, хрптом стопала – ристом у мјесту и у кретању). • Вођење лопте (праволинијско, криволинијско, између чуњева, цикцак вођење између чуњева). • Игра (на један и два гола). 	<p>Природа и друштво Математика ВРОЗ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • правилно користи технике држања лопте; • правилно изводи технике додавања и хватања лопте; • прикладно примјени технику вођења лопте и дриблинга; • примјени техничке елементе у игри. 	<p>Рукомет (Основни технички елементи) (9 часова)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Додавање и хватање лопте (замахом поред тијела - изнад главе, поред главе, у висини рамена, у висини кука, испод кука, у висини кољена, бочна додавања – прекорак и закорак, узимање лопте која стоји на поду). • Вођење лопте (високо, средње, ниско, у мјесту, у кретању, у слалому, без ометања партнера, са ометањем партнера, са наглом промјеном правца кретања, испред тијела, поред тијела, дриблинг). • Игра (на једном голу и на два гола). 	

<ul style="list-style-type: none"> • прикладно примјењује технике држања, додавања и хватања лопте; • правилно користи технику вођења лопте; • правилно примјењује технику шута на кош са двије руке; • уважава структуре кошаркашке игре. 	<p>Кошарка (Основни технички елементи) (9 часова)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Додавање и хватање лопте (изнад главе, са груди, у висини кука, бочна додавања, ударцем лопте од тло, у мјесту и кретању). • Вођење лопте (у мјесту, у кретању, десном и лијевом руком, праволинијско, криволинијско, високо, средње, ниско, без ометања партнера, са ометањем партнера, цик-цак, дриблинг са обје руке). • Шут на кош (са двије руке у висини груди и рамена, из мјеста и кретања, слободна бацања, из скока). • Игра (на једном или на два коша, мини кошарка). 	
<ul style="list-style-type: none"> • правилно примијени основну технику одбијања и додавања лопте прстима; • користи основну технику одбијања и додавања лопте подлактицама; • прикладно примијени основну технику доњег и тенис сервиса; • разликује и користи основне структуре одбојкашке игре. 	<p>Одбојка (Основни технички елементи) (9 часова)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Додавање лопте прстима. • Додавање лопте подлактицама („чекић“). • Доњи сервис, тенис сервис-основне технике. • Игра мини одбојка 1:1, 2:2, 3:3, 4:4 (коришћењем доњег и тенис сервиса, одбијања лопте прстима и чекићем). 	
<p>Тема 7: Здравствене васпитање (4 часа)</p>		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни значај вјежбања за правилан рад срца и плућа; • препозна здравствено стање када не треба да вјежба; • примијени хигијенске мјере приликом вјежбања (прије, у току, након); • препозна и повеже различита вјежбања са њиховим утицајем на здравље; 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај вјежбања за правилан рад срца и плућа. -Хигијена простора и вјежбања. -Исхрана и вјежбање. -Поступање у случају повреде приликом вјежбања. • Здравље и заштита од болести. 	<p>Природа и друштво ВРОЗ</p>

- увиди значај правилне исхране за вјежбање;
- препозна и примијени одговарајући поступак у случају повреде (приликом вјежбања);
- идентификује посљедице неправилне и нездраве исхране за организам човјека;
- разликује начине превентиве у чувању здравља човјека;
- идентификује штетности конзумирања алкохола, пушења и дроге по здравље човјека (болести зависности).

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ

Наставни програм *Физичко и здравствено васпитање за 5. разред* основне школе обухвата скоро исте програмске садржаје и исходе учења, са незнатним повећањем захтијева у односу на наставни програм *Физичко и здравственог васпитања за 4.разред* основне школе.

Приликом планирања програмских садржаја и активности у оквиру наставе физичког и здравственог васпитања, наставник треба да прилагоди наведене садржаје условима школског окружења и могућности ученика тако да дође до што успјешније остварености дефинисаних исхода учења. У школама које немају просторно-техничке услове за реализацију свих предвиђених програмских садржаја, предвиђени број часова може се прерасподијелити на друге програмске садржаје за које постоје услови, на начин да се покушају максимално остварити предвиђени исходи учења.

Број часова по темама није обавезујући, већ он представља оријентир наставницима приликом планирања програмских садржаја и остваривања исхода учења, али и провјере остварености дефинисаних исхода учења. У складу са условима, географским простором и заступљеним спортским садржајима у школи, програмски садржаји требају се прилагодити постојећим условима, како би реализација наставе физичког и здравственог васпитања што продуктивније утицала на спортски развој ученика.

На почетку школске године ученике упознати са исходима учења и планираним садржајима,уз помоћ којих ће ученици остварити исходе учења.

У оквиру теме *Игре на отвореном*, користећи природно окружење које позитивно утиче на јачање организма и имуног система, наставник ће организовати различите активности: хваталице, елементарне игре, спортске игре у природном амбијенту, вожњу бицикла, тротинета...).

Имајући у виду да су дјеца од најранијег узраста укључена у многе ваншколске спортске активности, у наставном програму *Физичко и здравствено васпитање* уврштени су исходи учења и садржаји који се односе на спортске игре. Тема *Спортске игре* обухвата упознавање ученика (узимајући у обзир индивидуалне способности и могућности сваког од њих), са основним техничким елементима фудбала, кошарке, рукомета и одбојке. Наставници треба да узму у обзир то да је за садржаје из кошарке пожељно користити прилагођене лакше лопте, као и за садржаје из одбојке.

Кроз реализацију теме *Здравствено васпитање* ученике упознати са основама функционисања њиховог тијела, као и начин на који могу допринијети правилном расту и развоју, те минимизирању

штетних утицаја. Садржаје посвећене здравственом васпитању, очувању и унапређењу физичког здравља, те значају физичког вјежбања потребно је реализовати током читаве школске године, кроз реализацију програмских садржаја свих предвиђених тема наставног програма Физичко и здравствено васпитање, а не само кроз предвиђене наставне садржаје наставне теме *Здравствено васпитање*. Наведене садржаје промовисати и током реализације програмских садржаја редовне наставе других наставних предмета, као и у оквиру ваннаставних активности. Реализација њихових исхода мора бити примарна на настави физичког и здравственог васпитања.

Приликом реализације програмских садржаја физичког и здравственог васпитања потребно је развијати такмичарски дух и љубав према спорту код ученика. Подстицати ученике на правилан став тијела на почетку и завршетку вјежбе, те усмено појашњавати ученицима важност извођене вјежбе и њен утицај на учениково тијело и његов развој. Примјенењивати диференциране облике рада у раду са ученицима, те одмјерити вјежбања у складу са ученичким способностима и могућностима.

Током реализације програмских садржаја у настави физичког и здравственог васпитања, наставник треба да континуирано прати и вреднује остварење исхода учења, али индивидуални напредак сваког ученика треба да се процјењује у односу на претходно провјерено стање развијености способности, степена спретности и умјешности, као и нивоа ангажованости и односа ученика према извршавању обавеза у настави физичког и здравственог васпитања. Приликом оцјењивања, поготово код ученика који немају развијене посебне способности, узимају се у обзир њихова индивидуалана напредовања у односу на њихова сопствена постигнућа, могућности и ангажовање у настави. С обзиром да постоји могућност да одређени ученици, из разлога тјелесног недостатка и/или болести, буду ослобођени практичног дијела у настави, за такве ученике прати се и вреднују постигнућа из садржаја физичког и здравственог васпитања које они могу да обављају/извршавају (нпр. познавање основних правила елементарних и спортских игара, познавање основних здравствено-хигијенских правила вјежбања и здраве исхране, ...).

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ПРИРОДА И ДРУШТВО

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 3

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 108

Наставни предмет Природа и друштво у петом разреду основне школе обједињује сазнања о природним и друштвеним појавама у окружењу, њиховим процесима и међусобној повезаности и омогућује развијање компетенција за одговорно понашање у оквирима сопственог природног и друштвеног окружења.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Подстицање интересовања и природне радозналости ученика за активним упознавањем природних и друштвених појава и процеса, као и њихове међусобне повезаности.
- Оспособљавање ученика за разумијевање друштвених односа, схватање њихове међусобне условљености и повезаности, те улоге и значаја човјека у изградњи тих односа.
- Оспособљавање ученика за проналажење информација кориштењем различитих извора и облика прикупљања истих, самостално учење и тимски рад, те развијање истраживачких компетенција ученика и компетенција за цјеложивотно учење о природним феноменима и друштвеним процесима и њиховој међузависности.
- Развој животних вјештина код ученика у погледу комуникације, друштвене одговорности и критичког мишљења о промјенама у природи и друштвеном окружењу.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Систематизација, проширивање и повезивање претходних знања из природе и друштва и искустава са новим.
- Стицање сазнања о природи и друштву као увод у оспособљавање ученика за проучавање природних и друштвено-хуманистичких наука у предметној настави.
- Изграђивање основа научног погледа на свијет и омогућавање ученицима да уоче и схвате повезаност природних и друштвених појава и међузависности њихових процеса.
- Оспособљавање за организовано и систематично посматрање и истраживање природних и друштвених појава и процеса, те кориштење добијених података/налаза истраживања.
- Оспособљавање ученика за прикупљање материјала као историјске грађе карактеристичне за одређено временско раздобље.
- Подстицање и унапређивање способности за коришћење различитих извора сазнања и различите приступе у учењу природних и друштвених појава и процеса.
- Увиђање природних и друштвених појава и процеса, те указивање на улогу човјека у природним и друштвеним појавама и процесима.
- Стицање представа и знања о географском положају Републике Српске и Босне и Херцеговине.
- Стицање основних сазнања о природним и друштвено-географским карактеристикама Републике Српске и Федерације БиХ.
- Стицање основних сазнања о привредним ресурсима и привредној развијености Републике Српске и Федерације БиХ.

- Развијање свијести о сопственом националном идентитету и поштовању националног идентитета других народа.
- Уочавање различитих свједока прошлости и развијање позитивног става према културном наслеђу.
- Стицање основних сазнања о свједоцима прошлости, те различитим приступима упознати начин живота људи од досељавања Старих Словена па до краја 20. вијека.
- Стицање основних сазнања о небеским тијелима, постанку и саставу Земље, ваздуху.
- Стицање основних сазнања о екологији, међусобној зависности живе и неживе природе, као и међузависности унутар живе природе и међузависности унутар неживе природе.
- Стицање основних сазнања о биљкама и животињама у стаништима и животним заједницама.
- Подстицање љубави према природи и подстицање ученика на заштиту и унапређење живе и неживе природе.
- Стицање основних сазнања о човјеку као живом бићу, човјекском организму, његовом функционисању и начину заштите.
- Поштовањем принципа очигледности, кроз излете и посјете, употпуњавати знања о природним и друштвеним појава и процесима стеченим у школским условима.

ПРЕГЛЕД ОБЛАСТИ И ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставне области и теме

Оквирни број часова

Област 1: ПРИРОДА	52
Тема 1: Небеска тијела	6
Тема 2: Постанак и састав Земље	8
Тема 3: Ваздух-омотач планете Земље	4
Тема 4: Нежива природа-материјали	7
Тема 5: Екологија	4
Тема 6: Станишта и животне заједнице	15
Тема 7: Човјек као дио природе	8
Област 2: ДРУШТВО	56
Тема 1: Република Српска и Босна и Херцеговина	4
Тема 2: Природно-географске карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ	8
Тема 3: Друштвено-географске и привредне карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ	16
Тема 4: Прошлост	28

САДРЖАЈ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма	Повезаност са другим наставним предметима
Област 1: ПРИРОДА (52)		
Ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> • опише небеска тијела звијезде, планете, метеори, сателити“; • препозна планете Сунчевог система према удаљености од Сунца; 	Тема 1: Небеска тијела (6) <ul style="list-style-type: none"> • Небеска тијела – појам. • Сунце – извор живота на Земљи. • Земља-планета Сунчевог 	Српски језик Ликовна култура

<ul style="list-style-type: none"> опише начин кретања Земље и осталих планета око Сунца; правилно поима Сунце и процијењује његов значај за Земљу; идентификује облик Земље; прикаже кретање Земље око своје осе и око Сунца; идентификује последице кретања Земље око своје осе и око Сунца. 	<p>система.</p>	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> опише процес настанка Земље; разликује Земљине омотаче (ваздушни и водени омотач); разликује главне дијелове у саставу Земље (Земљина кора, Земљино језгро, омотач језгра); идентификује узроке вулкана и земљотреса; уочи да су земљотреси и вулкани обликовали изглед планете Земље; разликује врсте и типове тла/земљиште; разликује дјеловање сунчеве топлоте, хладноће, воде, вјетра и живих организама у тлу; идентификује начине одржавања и повећавања плодности тла, пошумљавања, наводњавања и одводњавања; разликује природна блага унутрашњости земље (руде, минерале и горива); објасни значај руда, минерала и горива за живот и рад човјека; препозна начине загађивања земљишта; примијени начине заштите земљишта. 	<p>Тема 2: Постанак и састав Земље (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> Постанак и састав Земље. Тло- земљиште. Природна блага унутрашњости земље. Начини загађивања и заштите земљишта. 	<p>Ликовна култура Српски језик Математика</p>
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> докаже особине ваздуха (да је ваздух без боје, мириса, да се шири, има масу, заузима простор, врши притисак и креће се - вјетрови); наброји и опише састав ваздуха; запажа промјене при сагоријевању. опише значај ваздуха за живот на Земљи; разликује узроке и последице загађивања ваздуха; препозна начине заштите ваздуха у свакодневном животу. 	<p>Тема 3: Ваздух-омотач планете Земље (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> Ваздух и особине ваздуха. Састав ваздуха (Ваздух-кисеоник, као чинилац сагоријевања). Начини загађивања и заштите ваздуха. 	

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује и самостално раздваја смјесе просијавањем, одливањем, цијеђењем и испаравањем; • испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; • препозна примјере штедљивог коришћења електричне енергије; • уочи примјере употребе магнета у свакодневном животу; • препозна запаљиве материјале; • идентификује опасности и начине заштите од пожара (зна како угасити пожар). 	<p>Тема 4: Нежива природа-материјали (7)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Смјесе (течност , храна, земљиште, ваздух). • Раздвајање састојака смјесе (просијавање, одливање, цијеђење, испаравање). • Наелектрисавање предмета од различитих материјала. • Електрична проводљивост (проводници и изолатори). • Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање електричним апаратима у домаћинству. • Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисања тијела и својства која тада испољавају). • Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). 	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам екологија и наброји еколошке факторе; • разликује права и обавезе човјека према природи; • опише улогу еколошких покрета код нас и у свијету; • разликује појмове депонија и рециклаже отпада; • опише улогу комуналних предузећа; • препозна улогу контејнера за разврставање различитог отпада; • процијени међусобну зависност биљака, животиња и човјека (ланац исхране, произвођачи, потрошачи и разлагачи); • опише начин на који човјек мијења окружење, утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју. 	<p>Тема 5: Екологија (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Појам екологија. • Рециклажа (значај). • Разврставање отпада од пластике, стакла папира и метала. • Међусобна зависност живе и неживе природе на планети Земљи. 	<p>Ликовна култура Српски језик</p>

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује основна обиљежја природних и култивисаних станишта и животних заједница; • наведе врсте, значај и коришћење шума и њихову заштиту, те идентификује опасности за шуме; • разликује врсте животиња у шуми (звијери и племениту дивљач); • идентификује међусобне односе и утицаје биљака и животиња у шуми; • уочава сличности и разлике ријеке, баре, језера и мора као животне заједнице; • препозна биљке и животиње које живе у води и поред воде; • наведе значај, коришћење и заштиту воде као животне заједнице; • идентификује ливадске биљке и њихов значај (трава, дјетелина, крмно биље, љековите биљке ливаде); • препозна животињски свијет ливаде; • идентификује међусобне односе и утицаје биљака и животиња на ливади и пашњаку; • опише како настају обрадиве површине; • разликује биљке у повртњаку, те сличности и разлике њиховог гајења; • идентификује значај и коришћење повртларских култура за човјека; • препозна биљке које расту на њиви; • објасни значај житарица; • разликује штетне организме на житарицама (снијет, житна рђа); • разликује индустријске биљке и шта се од њих добија; • идентификује међусобне односе и утицаје биљака и животиња у повртњаку и њиви; • разликује корисне и штетне животиње у повртњаку и њиви; • опише начине заштите биљака у повртњаку и на њиви; • препозна и разликује воће по врстама, те опише значај и начин кориштења воћа; • разликује штетне од корисних инсеката, птица и других животиња у воћњаку и винограду; • уочи и опише међусобне односе и утицаје биљака и животиња у воћњаку и винограду; • наведе начине заштите воћњака и винограда; 	<p>Тема 6: Станишта и животне заједнице (15)</p> <p>Природна станишта и животне заједнице:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Шума-карактеристике станишта и животне заједнице. • Воде-карактеристике станишта и животне заједнице. • Ливада и пашњак-карактеристике станишта и животне заједнице. <p>Култивисана станишта и животне заједнице:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повртњак-карактеристике станишта и животне заједнице. • Њива-карактеристике станишта и животне заједнице. • Воћњак и и виноград-карактеристике станишта и животне заједнице. • Парк и цвијетњак-карактеристике станишта и животне заједнице. <ul style="list-style-type: none"> • Одјељењски хербаријум. 	<p>Ликовна култура Физичко и здравствено васпитање</p>
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • разликује парк и цвијетњак; • уочи међусобне односе и утицаје биљака и животиња у парку и цвијетњаку; • прикаже и примјени начине одржавања и заштите паркова и цвијетњака; • зна поступак израде и учествује у изради заједничког одјељењског хербаријума са биљкама сакупљеним из различитих животних заједница. 		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна обиљежја човјека (усправан ход, мишљење, говор и друштвеност); • идентификује животне циклусе развоја човјека (човјек се рађа, развија и умире); • разликује главне дијелове човјековог тијела (глава, труп и удови) и основне функције човјекових органе (нервни систем, органи за кретање, дисање, крвоток, варење, излучивање, кожа, чулни органи); • идентификује начине заштите сваког од органа код човјека; • разликује најзначајније физичке промјене у пубертету код дјевојчица и дјечака. 	<p>Тема 7: Човјек као дио природе (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развој човјека (свјесно и друштвено биће). • Дијелови тијела човјека. -Нервни систем, органи за кретање, дисање, крвоток, варење, излучивање, кожа, чулни органи. • Физичке промјене у пубертету. 	
<p>Област 2: ДРУШТВО (56)</p>		
<p>Очекивани исходи (жељени резултати)</p> <p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • одреди положај и границу Босне и Херцеговине на географској карти у односу на државе у окружењу; • наведе и опише основе административно-територијалног уређења БиХ; • разликује симболе (обиљежја) Босне и Херцеговине и Републике Српске. 	<p>Тема 1: Република Српска и Босна и Херцеговина (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Босна и Херцеговина- држава са два ентитета. • Назив и положај на географској карти (ФБиХ и Република Српска). • Симболи БиХ и Републике Српске. 	<p>Музичка култура Српски језик Ликовна култура Физичко васпитање</p>
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна, именује, уочи разлику и покаже на карти БиХ географски положај природно-географских области БиХ • препозна и одреди на географској карти Босне и Херцеговине положај равница, котлина, поља, планина, ријека и језера и објасни њихов значај; • уочи на географској карти положај Јадранског мора и дужину морске обале (БиХ) и објасни значај Неума за БиХ; 	<p>Тема 2: Природно-географске карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Релјеф БиХ. • Воде БиХ: ријеке, језера, Јадранско море. • Клима у БиХ. • Национални паркови Босне и Херцеговине (РС и ФБиХ). 	

<ul style="list-style-type: none"> • идентификује основне типове климе у БиХ и њихове карактеристике, те опише њихов утицај на живот и дјелатност људи; • одреди положај на географској карти и уочи значај националних паркова у БиХ; • разликује позитивне и негативне утицаје човјека на мијењање природе. 		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује народе и националне мањине у БиХ; • идентификује вјерске објекте и наведе зашто су они важни; • препозна основна обиљежја, обичаје и традицију конститутивних народа и појединих националних мањина; • манифестује позитиван став о свом националном идентитету и примјерима показује да поштује национални идентитет других народа; • идентификује сусједне државе БиХ, њихове главне градове; • препознаје обиљежја Србије, Црне Горе и Хрватске; • идентификује природна богатства у БиХ (шуме, пашњаци, руде, минерали, извори, природне љепоте) и њихов значај за живот човјека; • препозна привредне гране које су развијене у БиХ и њихов значај за развој БиХ; • идентификује најважније привредне објекте и одреди њихов положај на географској карти БиХ; • уочи везу између развијености привредних грана у БиХ и дјелатности људи. 	<p>Тема 3: Друштвено-географске и привредне карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ (16)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Становништво у БиХ. • Вјере, обичаји и традиција конститутивних народа и националних мањина у БиХ. • Очување националног идентитета. • Сусједне државе Босне и Херцеговине (Србија, Црна Гора, Хрватска) и њихови симболи. • Привредне карактеристике Босне и Херцеговине (Пољопривреда и шумарство; Рударство, индустрија и енергетика; Саобраћај, трговина; Туризам и угоститељство). • Природна богатства и дјелатност људи у РС и ФБиХ. • Развијеност и значај привредних грана у БиХ. 	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује свједоке прошлости; • на примјеру из непосредног окружења препозна материјалне, писане и усмене историјске изворе (насеља, тврђаве, вјерске објекте, ископине, зидине, културно-историјске споменике, оруђа, новац, књиге, старо посуђе, одјевне и украсне предмете) и објасни шта они представљају; • правилно поима и успјешно користи 	<p>Тема 4: Прошлост (28)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Свједоци прошлости. • Наши преци Стари Словени. • Прве српске државе. • Постанак Босне. • Турска освајања, пад Босне под турску власт. • Буне и устанци у БиХ. • Становништво у БиХ под аустроугарском влашћу. 	<p>Српски језик Музичка култура Ликовна култура</p>

<p>ленту времена приликом приказивања значајних догађаја из прошлости (одређивање редослиједа којим се збивају или су се збивали);</p> <ul style="list-style-type: none"> • на ленти времена одреди вријеме досељавања Старих Словена на Балканско полуострво; • опише начин живота и занимања Старих Словена; • идентификује имена првих српских држава и на ленти времена означи вријеме њиховог настанка; • на ленти времена означи вријеме настанка Босне; • опише какав је живот био у Босни када је она била под турском влашћу; • идентификује облике отпора становништва у вријеме турске владавине; • опише положај и однос становништва у БиХ под аустроугарском влашћу; • разликује узроке и повод за почетак Првог свјетског рата; • идентификује посљедице Првог свјетског рата; • одреди вријеме настанка и простор који је обухватала Краљевина СХС; • опише (објасни) промјену имена у Краљевину Југославију; • наведе узроке Другог свјетског рата (циљеве фашистичких држава); • опише напад Њемачке на Краљевину Југославију; • опише начине на који је народ пружио отпор окупатору; • идентификује најважније догађаје током Другог свјетског рата; • идентификује споменике страдања Срба, Јевреја и Рома и одреди положај на географској карти (Јасеновац, Градина...); • уочи да су на нашим просторима постојале различите државе, да државе постају и нестају, да се мијењају; • опише догађаје везане за распад СФРЈ (1991); • идентификује посљедице рата у БиХ (1992-1995). 	<ul style="list-style-type: none"> • Први свјетски рат. • Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевина СХС). • Други свјетски рат. • Краљевина Југославије у Другом свјетском рату. • Култура сјећања и памћења (Страдање Срба, Јевреја и Рома). • Стварање СФР Југославије и СР Босне и Херцеговине. • Распад СФРЈ (1991). • Рат у БиХ (1992-1995). 	
---	--	--

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ

Дефинисани исходи учења, те програмски садржаји који омогућују остваривање истих, у наставном предмету *Природа и друштво* за пети разред основне школе распоређени су у оквиру двије наставне области: *Природа* и *Друштво*. У структури области *Природа* је седам наставних тема: Небеска тијела, Постанак и састав Земље, Ваздух-омотач планете Земље, Нежива природа-материјали, Станишта и животне заједнице, Екологија и Човјек као дио природе. Структуру наставне области *Друштво* чине четири наставне теме: Република Српска и Босна и Херцеговина, Природно-географске карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ, Друштвено-географске и привредне карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ и Прошлост. Редослијед навођења садржаја одређених области и тема у наставном програму *Природе и друштва* није обавезујући редослијед реализације наведених садржаја, осим у случајевима када су одређени садржаји у међусобној зависности тј. када се одређени садржај мора реализовати као први па тек садржај који је надградња првом садржају. Приликом планирања, почев од глобалних планова и програма, наставник осмишљава и креира редослијед реализације одређених наставних тема, имајући у виду дефинисане исходе учења за одређену тему, те могућност повезивања исхода и програмских садржаја различитих тема, као и области.

Програм Природе и друштва за пети разред је усмјерен на исходе учења, па сходно томе наставник има већи степен слободе приликом избора и креирања садржаја, те међусобног интегрисања садржаја појединих тема и области, а све са циљем остваривања дефинисаних исхода учења. Приликом израде оперативних (мјесечних/седмичних) планова и програма рада наставник врши операционализацију дефинисаних исхода учења, водећи рачуна да се одређени исходи могу остварити уз примјену различитих садржаја, лакше и/или теже, за краћи и/или дужи временски период. Брзина и степен остварења исхода учења ће зависити од индивидуалних способности и могућности ученика, али и од начина осмишљавања наставе, учења и поучавања. Наставник има слободу да, предложени фонд часова за реализацију садржаја програма и остварење исхода учења, коригује у складу са потребама, предзнањима и искуствима ученика, али и у зависности од начина реализације, примијењених облика, метода и техника рада, те у складу са условима и могућностима школе.

Примјеном различитих дидактичких модела интерактивног учења, треба стварати повољну емоционалну климу и мотивацију за рад и учење. Наставне активности треба заснивати на: посматрању које ће утицати на развој пажње, мишљења и закључивања, стваралачким активностима ученика, пројектној настави, дебати и сличним техникама и другим начинима активирања ученика. Осим активности у оквиру редовне наставе, реализацију програмских садржаја остваривати и кроз: излете, шетње, организоване посјете, осмишљене часове у природи (учионица у природи), наставу/школу у природи, учешће у одговарајућим акцијама и остале облике амбијенталног учења/наставе. Приликом реализације одређених програмских садржаја повезивати се са друштвеном средином, посебно укључивањем родитеља ученика у наставни процес, када је то могуће и када то доприноси ефикаснијој и квалитетнијој реализацији наставног процеса. Настојати да кроз непосредни доживљај и лично искуство ученици обогате и прошире знања о живом и неживом свијету, друштвеним и природним појавама и процесима из своје околине.

Омогућити ученицима да самостално истражују, прате, експериментишу, сакупљају, стварају, долазе до нових сазнања како би подстакли критичко мишљење и развили активан однос према заштити и чувању околине. Користити што више очигледних наставних средстава (слике, фотографије, илустрације, разгледнице, географске карте и нијеме карте, ленте времена, аудио и видео записе) како би се ученици упознали са различитим појмовима и промјенама у друштву. Путем разноврсних огледа омогућити ученицима разумијевање природних појава и међусобну условљеност и повезаност живе и неживе природе, те развијати код ученика способности да запажа и увиђа основна својства материјала, појава и процеса, као и њихову повезаност.

Подстицати ученичке активности на изради тематских панова у учионици и формирању одјељењских албума, збирки са узорцима из природног и друштвеног окружења, те израду Power Point- презентација и

видеа на различите теме.

Упутити ученике на разноврсне изворе информација (штампане и електронске медије) како би код њих подстицали развој што веће мотивације, развили правилан однос према раду и цјеложивотном учењу. Развој вјештина кориштења различитих извора информација и њиховог критичког вредновања од стране ученика, треба да подстакне развој техника учења и активности ученика које су усмјерене на практичну примјену стечених знања и развој функционалних знања, вјештина и навика.

Кориштење модерне технологије у настави, у складу са материјалним могућностима школе (презентације, анимације, анимиране филмове...), доприносиће ефикаснијем остварењу исхода учења и функционалној употреби наученог.

Праћење, вредновање и оцјењивање ученика вршити плански и континуирано кроз различите технике и поступке оцјењивања (самооцјењивање ученика, објективни испитни поступци и критеријски задаци за наставне области и/или наставне теме). Класичне писане провјере знања (контролне радове и/или задатке објективног типа) у настави природе и друштва пожељно је што мање користити. Приликом праћења и вредновања остварења исхода учења уважавати интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним способностима и могућностима сваког ученика. Евалуацијом и анализом остварених исхода учења, омогућавати постизање веће ефикасности и унапређење процеса наставе.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ЛИКОВНА КУЛТУРА

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 72

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Ученици треба да:

Повезују и разликују дводимензионалне и тродимензионалне облике;

Граде критеријуме према дјелима ликовне умјетности и ликовним појавама у животу;

Усвоје знања о боји и креативно раде са односима боја;

Ускладе ликовни рад са звуком, покретом, литерарним изразом и сценским луткарством;

Препознају ликовне технике.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

**Наставна тема
часова**

Оквирни број

1. Колаж и асамблаж /површински и тродимензионални/	10
2. Везивање облика у тродимензионалном простору и равни	10
3. Сликарски материјали и технике	10
4. Основне и изведене боје	10
5. Боја, површина, маса, волумен	18
6. Амбијент /сценски простор	14

Исходи учења	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Колаж и асамблаж /површински и тродимензионални/ (10)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none">дефинише појам колажа и асамблажа;користи разноврсне материјале;маштовито се ликовно изрази.	<ul style="list-style-type: none">Колаж I /грађење цјелина од обојених и необојених површина/.колаж II /компоновање различитих материјала површинског и тродимензионалног карактера/.Вјежба.	Познавање природе Познавање друштва
Тема 2: Везивање облика у тродимензионалном простору и равни (10)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none">разликује површинске од тродимензионалних облика;разликује обликовање од цртања и сликање;организује и ликовно	<ul style="list-style-type: none">Компоновање апстрактних облика у простору према положеној косој или усправној линији;Организација бојених	Познавање природе Познавање друштва Математика

представи тродимензионалне облике у простору и равни.	облика у односу на раван у простору; <ul style="list-style-type: none"> • Организација тродимензионалних облика у простору и равни. • Вјежба. 	
Тема 3: Сликарски материјали и технике (10)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> • препозна сликарске материјале; • разликује и користи сликарске технике; • креативно се изрази сликарским техникама темпера, акварел, пастел, креда у боји... 	<ul style="list-style-type: none"> • Карактеристике акварел технике. • Карактеристике пастел боја и креда у боји. • Карактеристике темпера. • Вјежба. 	Познавање природе Познавање друштва
Тема 4: Основне и изведене боје (10)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> • препозна основне и изведене боје; • самостално добије изведене боје; • самостално и слободно се ликовно изрази. 	<ul style="list-style-type: none"> • црвена + жута = наранџаста. • плава + црвена = љубичаста. • жута + плава = зелена; • вјежба. 	Познавање природе Познавање друштва
Тема 5: Боја, површина, маса, волумен (18)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> • препозна боју, површину, масу, волумен, простор; • самостално представи карактеристичне облике у простору. 	<ul style="list-style-type: none"> • Површина, простор. • Површина, боја, простор. • Маса, волумен, простор I. • Маса, волумен, простор II • Вјежба. 	Познавање природе (живи свијет око нас, органске и неорганске материје) Српски језик (илустрација погодног текста)
Тема 6: Амбијент /сценски простор (14)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none"> • препозна маску, костим, сцену, објасни улогу маске, костима, сцене; • групно израде маску, сцену, костим; • реализују представу. 	<ul style="list-style-type: none"> • Идејна рјешења за израду маски. • Израда маске. • Израда сцене. • Реализација представе по групама. • Вјежба. 	Српски језик Музичка култура

ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

Колаж и асамблаж /површински и тродимензионални/ (10)

Објаснити појам колажа (лијепљење различитих комада папира, текстила, дрвета, пијеска и других објеката на подлогу) и асамблажа (склапање, спајање различитих материјала и предмета тродимензионалног карактера). Демонстрирати технику рада.

Мотивисати ученике да користе разноврсне материјале и предмете из свакодневне употребе. Могући мотиви: лептир, клоун, цвијет из маште, јесење лишће, страшило у башти, бића и животиње из бајке, свемира, чудновате птице, чудна летјелица, необична радионица и сл.

Везивање облика у тродимензи-оналном простору и равни (10)

Показати и објаснити разлику између површинских (дужина и ширина) и тродимензионалних (дужина, ширина и висина) облика. Објаснити појам пластичног обликовања. Објаснити ученицима појам масе као просторног облика са три димензије дужина, ширина и висина. Показати дјечије радове и репродукције умјетничких дијела. Могући мотиви: јаје, лопта, чаша, чамац, воће, скулптура за радни сто.

Сликарски материјали и технике (10)

Упознати ученике са карактеристикама акварела као сликарске технике, уочавање карактеристика акварела на умјетничким дјелима већег броја аутора, запажање најчешћих мотива који су погодни за рад са акварелом. Практичан рад са акварелом: растварање боја, наношење боја на подлогу, разливање боја, мешање боја и акценти. Могући мотиви: чудни снови, путовање кроз космос, у дубинама мора...

Упознати ученика са својствима пастела и креда у боји: врсте подлога на којима се може радити пастелом или кредом – како се може одржати њихова постојаност на подлози; шта значи појам „пастелности“ и који мотиви се њима могу најбоље изразити. Могући мотиви: Илустровање текстова лирских пјесама, воће или цвијеће (рад по узору на природу)...

Упознати детаљније ученике са својствима темпера и подлогама на којима се може њима сликати. Могући мотиви: кишни дан, мртва природа са интересантним предметима.

Основне и изведене боје (10)

Објаснити појам боја, свјетлост, сунчев спектар боја. Објаснити појмове основне и изведене боје. Демонстрирати добијање изведених боја. Подстицати ученике да препознају и добију изведене боје. Показати спектар боја. Алализирати боје на ученичким радовима и умјетничким сликама.

Боја, површина, маса, волумен (18)

Опажање, а затим рјешавање ликовним средствима разноврсних интересантних површина у задатом простору. То може бити кора дрвета, крила инсекта, лист, години на дасци (пању), црни лук на пресеку, структура хљеба, сунђера, пчелињег саћа, стијене, кристали и сл. Постепено, укључити и боју. Практични радови (на примјер: обликовање чиније) треба да се састоје и у представљању карактеристичних маса ликовним средствима.

Амбијент /сценски простор (14)

Дати ученицима основна знања о сценографији. Објаснити улогу маске, костима, сцене... везано за важност амбијената и сценског простора. Показати неколико примјера израде маске, костима, сцена... како реалних предмета тако и видео записа. Дати упуте за израду. Подстицати да добију складна и маштовита рјешења. Известити са ученицима представу.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: МУЗИЧКА КУЛТУРА

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2 часа

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 72 часа

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

Општи циљеви

Стварање интересовања и навика за активно бављење музиком, те подстицање стваралачких способности и развијање музичког укуса;

Подстицање когнитивног, етичког и естетског развоја ученика, те позитивних емоција, осјећаја припадности и заједништва;

Упознавање културне баштине и савремених кретања у музичкој умјетности, кроз вриједна музичка дјела домаћих и страних аутора;

Упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке умјетности;

Оспособљавање ученика за разумијевање и процјењивање музике, те за музичку интерпретацију;

Подстицање развоја музичког мишљења, слушањем и разумијевањем музичких порука умјетничког дјела;

Посебни циљеви и задаци програма

Образовање слуха – развити осјетљивости слуха за перцепцију звука, гласова, тонску висину, трајање, тонални осјећај, звучну динамику, препознавање музичких инструмената, музичких форми и сл.;

Упознавање већег броја бројалица и пјесмица у циљу савладавања и развијања осјећаја за ритам;

Увјежбавање основних елемената музичке писмености кроз пјевање и свирање пјесама из нотног текста;

Развијање музичког памћења – препознавање најједноставнијих музичких облика;

Развијање навика културног понашања при живом извођењу;

Развијање дјечије маште, пажње, логичког закључивања, запажања и стваралачких способности и корелација наставе музичке културе са осталим васпитно-образовним предметима;

Свирање на инструментима Орфовог музичког инструментарија према интересовањима, пјевање у хору, мањој групи или соло што доприноси развоју слуха свих категорија, али и музичког укуса;

Упознавање са вриједним дјелима композитора: В. А. Моцарт, Ј. С. Бах, Ф. Менделсон, П.И. Чајковски, С. Ст. Мокрањац, В. Милошевић и др.

Примјењивост стеченог знања у новим ситуацијама.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Наставно подручје

Оквирни број часова

1. Извођење музике: пјевање, свирање, покрет и увођење у основе музичке писмености	44
2. Слушање музике	14
3. Дјечије музичко стваралаштво	14

Исходи учења	Садржај програма/појмови	Корелација са другим наставним предметима
Наставно подручје:		
Извођење музике: пјевање, свирање, покрет и увођење у основе музичке писмености (44)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује разлику између бројања и тактирања; • примијени тактирање на 2, 3 и 4; • разликује 2/4, 3/4 и 4/4 такт; • препозна нотна трајања (цијела нота, половина, четвртина, осмина и њихове паузе у 2/4, 3/4 и 4/4 такту); • уочи и примијени у пјевању или свирању продужену ноту (тачку поред ноте, корону, лук); • препозна и репродукује научене тонске висине ц-дур љествице солмизацијом; • наброји тонове абecedом; • именује и разликује тонове солмизацијом и абecedом, кроз боје и мјесто у линијском систему; • користи ритмичке и мелодијске инструменте Орфовог музичког инструментарија (звечке, штапићи, триангл, 	<ul style="list-style-type: none"> • Пјевање пјесама (по слуху и са нотног текста). • Тактирање на 2, 3 и 4. • Ц-дур љествица: ДО, РЕ, МИ, ФА, СОЛ, ЛА, СИ, ДО2. • Ноте и нотна трајања (цијела нота, половина, четвртина, осмина и паузе). • Тачка поред ноте, корона, лук, знак за понављање. • Представљање тонова абecedом (C¹, D¹, E¹, F¹, G¹, A¹, H¹, C²). <p>Препоручене композиције:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бројалице: <p>Обнављање утврђених нотних вриједности и њихових пауза уз тактирање по избору учитеља. Свака пјесма може бити бројалица уколико се представи само ритмички.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ликовна култура • Маштом обогати и представи музичких садржаја кроз цртеж; У односу на садржај пјесме, ликовно представи главне актере новим техникама – мозаиком. Употреба различитих ликовних техника. • Српски језик • Читање литерарног текста наглас; правилно артикулисање гласова српског језика; учавање значења ријечи; описивање и препричање радње; изражајно рецитовање; рад на граматици; ортоепија. • Познавање природе • Човјек као дио природе; земља; животне заједнице. • Математика

	уврстити и реализовати садржаје према сопственом избору, користећи другу музичку литературу.	
Наставно подручје: Слушање музике (14)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • слушно идентификује и разликује компоненте музичког израза (темпо, динамика); • препозна, идентификује и разликује врсте динамике (p – mp – mf - f) поступне динамичке ознаке (crescendo – decrescendo) и темпа (брзо/Allegro - умјерено/Moderato - споро/Largo); • слушно препозна и разликује изражајна средства у музици (врста пјевачких гласова и извођачких састава); • препозна и разликује композиције различитог доживљаја; • класификује композиције различитог облика: менует, валцер, симфонија, полонеза, марш, балет, руковет; • слушно диференцира и именује инструменте умјетничке музике и дјечијих инструмената Орфовог музичког инструментарија; • опише садржај и ток радње слушане композиције. 	<ul style="list-style-type: none"> • Музички рјечник: слушање. • Различите тонске боје (гласови и инструменти). • Темпо (Allegro, Moderato, Largo) и динамика слушане композиције (p – mp, mf - f, crescendo, decrescendo) • Солистичко и групно музицирање. • Вокална, инструментална и вокално-инструментална музика. • Музички облик: менует, валцер, симфонија, полонеза, марш, балет, руковет. <p>Препоручене композиције:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Химна Републике Српске <i>Моја Република</i> М. Матовић • Химна Босне и Херцеговине, Д. Шестић • Химна Светом Сави • Весели разговор, Ј. С. Бах. • <i>Менует из Мале ноћне музике</i>; Варијације на мелодију „Француске пјесме“ В. А. Моцарт • Дјечија симфонија, Ј. Хајдн • Словенска игра бр.1, А. Дворжак • <i>Валцер цвијећа</i> (из балета Крцко Орашчић) • <i>Наполитанска пјесма</i> (из балета Лабудово језеро), П. И. Чајковски • <i>Марш из опере</i> Фауст, Ш. Гуно. • <i>Свадебни марш</i>, Ф. Менделсон 	<ul style="list-style-type: none"> • Ликовна култура • Представљање музичких садржаја кроз цртеж – маштање. • Познавање природе • Шума - природна заједница; Вода - природна заједница. • Познавање друштва • Босна и Херцеговина и Република Српска (грб, застава, химна). • Српски језик • Језик; култура изражавања.

	<ul style="list-style-type: none"> • Марш, Чигра, Лоптање, Ж. Бизе • Финале из Карневала животиња, К. Сен-Санс • Игра пилета у љусци од јајета; Баба Јага, М. П. Мусоргски • <i>Девета руковет</i>, С. Ст. Мокрањац • Пјесме са Змијања, В. Милошевић • Седам балканских игара, М. Тајчевић <p>Пожељно је на сваком часу слушати музику најмање 15 минута. Стога је могуће слушати и друге композиције по избору учитеља.</p>	
--	---	--

Наставно подручје: Дјечије музичко стваралаштво (14)

<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • импровизује и изводи мале ритмичке, мелодијске, мелоритмичке цјелине гласом, инструментом и покретом; • састави краће мелодијско-ритмичке мотиве у већу цјелину; • изведе покрете уз музику; • допуни тактове уз одговарајућу мјерну јединицу; • опонаша звукове слободном импровизацијом. 	<ul style="list-style-type: none"> • Импровизација ритма. • Измишљање ритмичких цјелина. • Импровизација мелодије. • На властити стих или на стих који предложи учитељ импровизација дјечије мелодије. • Импровизација покретом. • Осмишљавање покрета уз музику коју су слушали или пјевали (избор ученика). • Импровизација мелоритамских цјелина. • Слободно импровизовање дијалога помоћу дјечијих инструмената (избор инструмената врше ученици). • Тонско сликање. • Слободно музичко изражавање. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ликовна култура • Препознавање композиција преко понуђених илустрација; Илустрација научене пјесме; Илустрација непознате композиције. • Српски језик • Литерарно стваралаштво; говорне вјежбе • Физичко васпитање • Развој моторике; ритмика
--	---	--

МУЗИЧКА КУЛТУРА ОД II ДО V РАЗРЕДА

Настава музичке културе у систему савременог општеобразовног програма представља једну од најважнијих дисциплина која директно утиче на свестрани развој личности савременог друштва. Сматра се предметом *свестраног развоја дјетета* (естетског, моралног, интелектуалног и физичког) и управо због тога су и задаци из ове области уско повезани са цјелокупним васпитно-образовним радом у основној школи.

Као наставни предмет има веома важну функцију у васпитању, али и образовању дјецe: подстиче и развија позитивне емоције, обликује критеријуме за лијепо и вриједно, развија пажњу, концентрацију, меморију, моторику, машту, креативни израз, опушта их и растерећује. Чињеницу да дјеца музику воле, и да се њоме желе активно бавити у будућности, треба мудро искористити у настави музичке културе за стицање основних знања, упознавање основа музичког језика, те за развијање критеријума за процјењивање музике.

Настава музичке културе у центар интересовања ставља ученикову музичку активност. У активностима пјевања, свирања, игре, слушања или стваралаштва се и учи музика, увијек са новим постављеним задатком, обогаћује доживљај, али и ствара сензибилитет за изражавање и разумијевање музике.

Стога се програм наставе музичке културе, у разредној настави, темељи на три наставна подручја:

- 1. Извођење музике: пјевање, свирање, покрет и увођење у основе музичке писмености**
- 2. Слушање музике**
- 3. Дјечије музичко стваралаштво**

Предложени број часова, за одређено наставно подручје, представља оријентациони број часова, те га је могуће повећати или смањити (нпр. *Слушање музике* и *Дјечије музичко стваралаштво*), зависно од интересовања и могућности ученика, те услова у којима се реализује настава музичке културе.

Да би се остварио процес праћења напредовања и нивоа постигнућа ученика, у настави музичке културе, неопходно је да учитељ претходно упозна и идентификује музичке способности сваког ученика.

Учитељ је слободан у избору начина активног музицирања – по принципу реалне остваривости и могућностима релевантних музичких захтјева.

Учитељ треба да прати развој личности у цјелини и објективно одређује ниво на којем је ученик остварио исходе учења. Приликом оцјењивања водити рачуна да се појединачно наставно подручје не оцјењује, већ пажњу посветити нивоима постигнућа у сва три наставна подручја, водећи рачуна о појединачном развоју музичких способности, залагању ученика, интересовању, навикама, ставу, креативности и сл.

Све кључне појмове потребно је користити на нивоу учења когнитивног домена: знање (препознавање, репродуковање) схватање/разумијевање, примјена, анализа и синтеза, а не њиховога дефинисања и теоријског појашњавања. Све што је важно знати учи се на часу: разговором, понављањем и вјежбањем.

Неопходно је, да се настава музичке културе изводи сваке седмице. Блок-часови не одговарају природи предмета.

Темељ квалитетне и успјешно организоване наставе музичке културе је добро опремљен кабинет за музичку културу.

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

Програм музичке културе обухвата три наставна подручја која се међусобно прожимају:

1. **Извођење музике: пјевање, свирање, покрет и увођење у основе музичке писмености**
2. **Слушање музике**
3. **Дјечије музичко стваралаштво**

Извођење музике

Пјевање пјесама у разредној настави представља доминантну активност која доприноси музичком оспособљавању дјеце за активно и колективно музицирање, стога је и разумљиво што је највећи дио часова усмјерен на активност извођења музике.

Активности **пјевање** у разредној настави се обрађује кроз методски поступак обраде пјесме по слуху, опонашањем демонстрације учитеља, или уз помоћ различитих звучних и визуелних помагала. У пријатној атмосфери која подсјећа на игру, дијете слуша пјесму стављајући примат на емоционални доживљај. Слушајући учитеља који пјева уз пратњу мелодијског/хармонског инструмента, водећи рачуна о правилном дисању, радом по цјелинама (техником «јеке»), дјеца уче пјевати пјесму интонативно тачно, јасно и правилно дикцијски, уз одговарајући темпо и динамику. Групним радом и индивидуално, не одвајајући текст од мелодије, ученици брзо усвајају наставни садржај тј. мелодију и текст.

Учењем пјесама постиже се много: развија дјечији глас, осјећај за ритам, музички слух, памћење, естетски смисао, али и остварује оно што је најважније – циљ: развити љубав и интересовање за музику. Пјевањем пјесама по слуху, стиче се представа о тоновима и њиховом кретању што код ученика ствара звучну слику. Звук који ученици памте кроз игре опажања, препознавања ритмичких и мелодијских кретања, представљаће основу за даљи рад у вишим разредима – пјевање по нотном тексту.

Приликом одабира пјесама, водити рачуна о гласовној способности ученика у одјељењу и равноправној заступљености различитог избора пјесама: народне пјесме, дјечије пјесме познатих аутора, дјечије популарне пјесме непознатих аутора, пјесме са текстом композитора умјетничке музике.

Свирање попут пјевања представља активност којој се дјеца посебно веселе. Ако је добро организована и вођена, та музичка активност треба бити комплементарна пјевању, бројалицама и музичкој игри, што отвара могућност за активно учествовање ученика који немају у довољној мјери развијен мелодијски слух. Свирањем се ученик поступно упознаје са дјечијим инструментима Орфовог музичког инструментарија (звечке, штапићи, деф, чинеле, кастањете, металофон, блок-флаута), изграђује слушну перцепцију за разликовање дјечијих инструмената по боји звука, развија ритмичку способност свирањем на инструментима (тијело као инструмент, предмети, ритмички и мелодијски дјечији инструменти), развија фину моторику, машту и стваралачке способности.

Бројалице представљају веома значајну област у развоју ритма. Ритам је један од најосновнијих елемената у музици који се најлакше савладава преко разбројавања (дужи слог-краћи слог). Бројалице не служе само за развијање ритмичког слуха, увођење нотних вриједности, већ и за усавршавање дјечијег говора. Групно изговарање бројалице

дисциплинује ученике да тачно и равномјерно изговарају одређени текст што доприноси развоју дикције дјетета. Бројалицу треба изводити разлагањем текста на слоге уз разбројавање као у игри, затим инструментима тијела (руке, ноге), инструментима које ученици израде, инструментима Орфовог музичког инструментарија.

Музичка игра представља одличан начин да се дјеца несвјесно (у вишим разредима –свјесно) уведу у основне елементе музичке писмености, али и да учитељ утврди предиспозиције дјеце и стварног музичког развоја који, спонтано долази до изражаја.

У почетним корацима школовања примјењују се игре у којима су покрети једноставнији, базирани на опонашању радњи из свакодневног живота. У вишим разредима разредне наставе покрети постају сложенији, моторичнији, бржи и дужи са темом описивања разних радова (занимања), народних обичаја, природног и животињског свијета и сл. Музичке игре изводити у форми музичких игара са пјевањем, музичких игара уз инструменталну пратњу, дидактичких игара, али и у форми малих музичких драматизација. Примарни задатак музичких игара јесте тачно извођење мелодије која је сједињена у покрет који треба да буде складан и ритмички повезан у музичком току. Тако се истовременим кретањима изражава карактер, темпо, динамика, али се развија и усавршава моторика.

Приликом рада на усвајању пјесме, обавезно ученици куцају или тактирају. Синхронизацијом покрета и текста, дјеца преко игре, развијају слух, осјећај за пулс, ритам и мјеру.

Увођење у основе музичке писмености у првој тријади остварује се кроз рад на пјевању, свирању и покрету. Свјесна активност увођења основа музичке писмености реализује се у IV и V разреду. Приликом обраде, примат је на методском поступку обраде пјесме по нотном тексту: именовање нотних трајања, именовање/препознавање једноставнијих ритмичких фигура, увођење солмизационих слогова, овладавање дводјелном, тродјелном и четвородјелном мјером уз тактирање, свирање на металофону уз праћење нотног текста, пјевање уз праћење нотног текста и сл.

Пјесме за обраду по нотном тексту треба да буду пажљиво одабране, водећи рачуна да су једноставне, лаке и прилагођене могућностима ученика у одјељењу. У току пјесме може се обрадити само један нови задатак – било интонативни, ритмички или састављен од других елемената музичке писмености.

Слушање музике

Слушање музике утиче на развој емоционалног живота ученика, њихове способности и естетске културе, а за већину током живота остаје једина могућност перцепције музичке умјетности. Слушање треба да буде емоционално и аналитичко, али оба могу и требају бити активна. Кроз слушање музике ученици могу одредити извођаче, темпо, динамику и основне елементе музичке структуре (фраза, реченица, строфична пјесма-иста мелодија на различите строфе). Ради се о задацима које ученици рјешавају слушајући, односно за чије им рјешавање није потребно никакво раније предзнање. Одређивање доживљаја и карактера музичког дјела појединачна је категорија и за њих су сви одговори добри, јер сваки ученик има право на властити доживљај музичког дјела.

Музичке приче, базирају се на праћењу музичког садржаја кроз слике. Имају значајну вриједност у разредној настави развијајући код ученика способност да прати причу у сликама, слуша, препознаје карактере ликова приче кроз инструменте и развија способност да разумије и опише садржај.

Предложени број часова представља минимум, а могуће је тај број повећати у циљу постизања учинка веће ефикасности, креативности и интересантности предмета. Пожељно је активност слушања музике спровести на сваком часу, у оквиру завршног дијела часа. Поједине композиције могуће је поновити, у циљу реализације нових задатака.

Дјечије музичко стваралаштво

Наставно подручје **Дјечије музичко стваралаштво** треба да ученику пружи што више прилика за ослобађање и развијање музичке креативности. У овом наставном подручју процес је важнији од резултата. Ученици несвјесно усвајају знања и долазе до нових спознаја.

Наставно подручје је подијељено на више креативних игара:

- **Импровизација ритма** (измишљање мањих ритмичких цјелина остварених говором, инструментима; слободна звучна импровизација рукама, ногама и ритмичким инструментима којима ученици располажу; слободно импровизовани дијалози).
- **Импровизација мелодије** (слободно импровизовани дијалози гласом или мелодијским инструментом; измишљање мањих мелодијских цјелина на основу предложеног текста).
- **Импровизација мелоритамских цјелина** (измишљање мањих мелодијских и ритмичких цјелина на основу текста или договореног садржаја игре) .
- **Импровизација покретом** (мале, договором састављене музичке игре уз покрет).
- **Тонско сликање** (опонашање звукова, појава, инструмената, опонашање мотива, фраза или ријечи инструментом по избору ученика).

Праћење и вредновање рада ученика

Оцјењивање се мора спроводити организовано и треба да обухвати и прати развој сваког ученика: његов рад, залагање, интересовање, навике, став, умјешност, креативност и сл. Наставник треба да прати развој личности у цјелини и објективно одређује ниво на којем је ученик савладао програмске захтјеве и остварио исходе учења. Сваком ученику треба омогућити оптималан развој у оквиру васпитно-образовног рада, а никако да се неодмјереним методичким захтјевима у савладавању програма и негативном оцјеном ученици отуђују од музике и музичке умјетности. Основни задатак наставника је да храбри и подстиче ученике.

У настави музичке културе за исте васпитно-образовне задатке се могу добити различите оцјене, као и за различите резултате-исте оцјене, због тога што се тренутни резултати упоређују са стварним учениковим способностима и могућностима.

Оваквим начином оствариће се и основни захтјеви за правилно оцјењивање, које мора бити објективно, те да ученике мотивише за музичке активности, као и за бављење музиком у складу са њиховим способностима и потребама.

Домаћи писмени задаци или писани тестови, контролни задаци и слично не задају се за овај предмет ни у једном разреду. Цјелокупно градиво остварује се само у школи.

ХОР И ОРКЕСТАР

Предметно подручје Хор и Оркестар представља интегрални дио предмета Музичка култура. Општи циљ предметног подручја Хор и Оркестар је развијање интересовања и љубави према музичкој умјетности, упознавање ученика са музичким дјелима високих умјетничких вриједности из различитих епоха и различитих жанрова, те упознавање са музичком традицијом и културом властитог и других народа.

Обавезно је да се у основним школама организује рад хора и то: хора млађих и хора старијих разреда.

У школи у којој постоје услови потребно је организовати школски оркестар. Часови хора и оркестра се изводе континуирано од почетка до краја школске године. Уносе се у распоред часова школе и дио су радне обавезе ученика које на основу музичких способности констатованих на аудицији, уз њихову сагласност, изабере наставник. Неопходно је континуирано радити на промоцији ових активности у школи, имајући у виду да је ангажовање ученика добровољно, али истовремено захтијева обавезу редовног похађања часова.

ХОР МЛАЂИХ РАЗРЕДА

(3 часа седмично, 108 часова годишње)

ХОР СТАРИЈИХ РАЗРЕДА

(4 час седмично, 144 часа годишње)

Оперативни циљеви/ Исходи	Садржаји програма/Појмови	Смјернице за наставнике
Ученик ће бити способан да: <ul style="list-style-type: none">• на аудицији адекватно одговори на захтјеве провјере музичког слуха, вокалне интерпретације и музичке меморије;• интерпретира широк спектар вокализа, модела и мотива за постизање бољих резултата;• пјева правилно, изражајно, интонативно и ритмички тачно и прецизно;• научи напамет своју вокалну дионицу;	<ul style="list-style-type: none">• Пјесме и мелодијско-ритмички мотиви за аудицију.• Вокализе, модели и мотиви за постизање вокалне технике, музичких способности, вјештина и знања.• Репертоар школских хора обухвата химне, одговарајућа музичка дјела домаћих и страних аутора различитих стилова и жанрова и одговарајућа музичка дјела традиционалне народне и духовне музике народа Републике Српске и других народа.	<ul style="list-style-type: none">• На почетку школске године организовати аудицију и кроз различите провјере музичког слуха, музичке меморије, музичких знања, вјештина и предиспозиција, формира хор од ученика који посједују одговарајуће музичке способности.• У зависности од састава и броја ученика организује хорове: женске, мушке и мјешовите.

<ul style="list-style-type: none"> • примјењује различите технике пјевања; • пјева у двогласним и вишегласним композицијама (у складу са могућностима хора); • презентује шири репертоар вокалних и вокално-инструменталних композиција (по могућности различитих стилова и жанрова); • емотивно доживи композиције које се обрађују; • естетски доживи и да оцјени интерпретацију хора у коме учествује, да зна да изврши компарацију са извођењем других ансамбала; • прати своју дионицу у партитури и препознаје и поштује музичке ознаке за темпо, динамику и артикулацију; • активно учествује у музичком стваралаштву; • схвати своју индивидуалну улогу у колективном извођењу; • препозна и наведе основне карактеристике стила и жанра композиција које су на репертоару хора. • редовно похађа часове хора. 	<p>Предложена литература:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Химна Моја Република</i>, М. Матовић • <i>Химна Светом Сави</i>, С. С. Мокрањац • <i>Богородице дјево</i>, руски напјев • <i>Ој, Бадњаче, бадњаче</i>, народна из Србије • <i>Божјићи тропар</i>, Н. Барачки • <i>Ave Maria</i>, Ј. С. Бах • <i>Тамо далеко</i>, српска традиционална пјесма • <i>Српкиња</i>, И. Бајић • <i>Viva la musica</i>, канон • <i>Сат</i>, канон • <i>Драги бато</i>, канон • <i>Кока снијела јаје</i>, канон • <i>Ц-А-Ф-Ф-Е-Е</i>, канон • <i>Сви смо сад ту</i>, канон • <i>Кад си срећан</i> • <i>Дјеца су украс свијета</i> • <i>У свијету постоји једно царство</i> • <i>Преко брда преко брега</i> • <i>Ишли смо у Африку</i> • <i>Разболе се лисица</i> • <i>Нема света ни планете</i> • <i>Миш је добио грип</i> • <i>Ох пролеће</i>, Ј. Маринковић • <i>Вијеће врана</i>, В. Ђорђевић • <i>Бумбари и пчеле</i>, С. Раичић • <i>Патак</i>, М. Драгутиновић • <i>Другарство</i>, А. Кораћ • <i>Јесен</i>, В. Милошевић • <i>На ливади</i>, М. Милојевић • <i>Ветар</i>, М. Милојевић • <i>Жабе</i>, В. Ђорђевић • <i>Кока и пилићи</i>, М. Тајчевић • <i>Канон за новорођенче</i>, К. Бабић 	<p>Према броју ученика хорови могу бити великог састава или камерни и пјевати једногласно, двогласно и трогласно.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Почетком школске године неколико часова посветити искључиво вјежбама за кост-абдоминално јачање дијафрагме и мишића, нарочито са леђне стране. Радити вјежбе за спуштање ларинкса и слободан рад резонантног апарата: језика, непца, усана и доње вилице. Извјестан број ученика се у завршним разредима налази у фази мутирања, па наставник треба да буде веома пажљив у третману оваквих ученика, да не би дошло до трајног оштећења гласница. • Наставник треба да подстиче љубав и жељу за активним музицирањем и учествовањем у школским ансамблима. • Константно и стручно радити на развоју музичких способности и формирању квалитетног вокалног интерпретатора: рад на вокализацији, импостацији гласа, чистој интонацији, ритмичкој прецизности, правилном дисању, изражајном пјевању, дикцији, емотивном и естетском доживљају пјесме. • Организује пробе по гласовима и заједничке пробе. • Направи селекцију дијелова композиције који захтијевају посебно увјежбавање. Најчешће су то интонативни, али могу бити и остали проблеми извођачке технике.
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Гдје је онај цветак жути</i>, Ђ. Б. Перголези • <i>Моја звезда</i>, Б. Сметана • <i>Луна</i>, Ф. Шуберт • <i>Ода радости</i>, Л. В. Бетовен • <i>La violeta</i>, стари мајстор • <i>Друга руковет</i>, С. С. Мокрањац • <i>Из Осме руковети</i>, С. С. Мокрањац • <i>Крава и несташко</i>, М. Васиљевић • <i>Ој, расти мој зелени боре, Сјај мјесече</i>, В. Милошевић • <i>Ој, јесенске дуге ноћи</i>, народна пјесма • <i>Јовано Јованке</i>, македонска народна пјесма • <i>Хор</i>, В. Миланковић • <i>Композиције за рад са хором млађег школског узраста</i>, Д. Тракиловић • <i>Композиције за рад са хором старијег школског узраста</i>, Д. Тракиловић • <i>Духовне композиције за рад са хоровима основношколског типа</i>, Д. Тракиловић • <i>Збирка хорских композиција за школске хорове a capella</i>, Б. Ђурковић, Д. Костић, Б. Цвејић • <i>Двогласне хорске композиције</i>, приредила Нада Ленаси • <i>Из светске хорске литературе</i>, Б. Ђурковић • <i>Музичка традиција за наше најмлађе</i>, М. Васиљевић, ЗУНС • <i>Путем наше традиционалне музике</i>, М. Васиљевић, ЗУНС 	<ul style="list-style-type: none"> • Употреба клавира на пробама је минимална, али наставник мора бити спреман да композицију течно одсвира ради уобличавања тонске слике. • Хор треба да пјева више <i>a capella</i>. • Ради на развоју дистрибутивне пажње и концентрације (способност заједничког музицирања). • Ради на интерпретацији одговарајућих музичких дјела домаћих и страних аутора различитих стилова и музичких жанрова. • Ради на очувању традиционалне народне и духовне музике народа Републике Српске и других народа. • Ради на музичком описмењавању. • Наставник треба да подстиче креативне способности ученика и подстиче стваралачко ангажовање у свим музичким активностима. • Примјењује рад на музичкој импровизацији. • Ради на социјализацији ученика и развоју смисла и одговорности за колективно музицирање. • Ради на развоју естетског доживљаја и критичког мишљења. • Упозна ученике са основним карактеристикама стила и жанра композиција које се изводе. • Упозна ученике са основном музичком формом композиције која се изводи. • Упозна ученике са основним биографским подацима композитора музичког дјела које се изводи. • Развија код ученика навике слушања музике.
--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> • На пробама хора са ученицима слуша квалитетне музичке интерпретације композиција које се обрађују на часу хора. • Припрема школски хор за различите манифестације које организује матична школа и учествује на такмичењима. • У току школске године потребно је са хором извести најмање десет композиција (пет нових и пет раније обрађених композиција).
--	--	--

ОРКЕСТАР

(4 часа седмично, 144 часа годишње)

Школским оркестром се сматра инструментални ансамбл са најмање десет инструменталиста који изводе композиције у најмање три дионице.

Оперативни циљеви/ Исходи	Садржаји програма /Појмови	Смјернице за наставнике
<p>Ученик ће бити способан да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • свира предвиђене композиције; • свира у најмање три дионице; • свира правилно, изражајно, интонативно и ритмички тачно и прецизно; • користи различите технике свирања; • научи напамет своју инструменталну дионицу; • презентује шири репертоар инструменталних и вокално-инструменталних композиција (по могућности различитих стилова и жанрова); • емотивно доживи композиције које се обрађују; • естетски доживи и оцјени интерпретацију ансамбла у коме учествује и да зна да 	<ul style="list-style-type: none"> • Репертоар обухвата одговарајућа музичка инструментална и вокално-инструментална дјела домаћих и страних аутора различитих стилова и жанрова и одговарајућа музичка дјела традиционалне музике народа Републике Српске и других народа. <p>Предложена литература:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Звучне ведрине</i>, Збирка композиција аранжираних за дјечије (школске) гудачке, хармоникашке и мјешовите оркестре, као и за Орфов 	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник ће саставити оркестре од инструменталних који припадају истој породици (блок-флауте, мандолине, тамбуре, хармонике, Орфов инструментариј, итд.) или мјешовитог састава према расположивим инструментима. • Наставник треба да репертоар оркестра пролагоди (аранжира) за постојећи школски састав или да изводи у оригиналном облику. • Наставник припрема школски оркестар за различите манифестације које организује матична школа и учествује на такмичењима.

<p>изврши компарацију са извођењем других ансамбала;</p> <ul style="list-style-type: none"> • прати своју дионицу у партитури и препознаје и поштује музичке ознаке за темпо, динамику и артикулацију; • активно учествује у музичком стваралаштву; • схвати своју индивидуалну улогу у колективном извођењу; • препозна и наведе основне карактеристике стила и жанра композиција које су на репертоару. • редовно похађа часове оркестра. 	<p>инструментариј и оркестар удараљки, Божидар Станчић</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Музичка школица за Орфов инструментариј</i>, Миомира М. Ђурђановић и Сања Филиповић • <i>У шуми један жир изгубио свој шешир</i>, Збирка пјесама уз клавирску пратњу, Константин Бабић • <i>Мали гроф у трамвају</i>, за глас и клавир за дјецу нижих разреда, Зоран Јовановић • <i>Збирка пјесама за глас и хармонику</i>, Радомир Јанковић 	<ul style="list-style-type: none"> • У току године оркестар треба да изведе 8 дјела од којих неке заједно са хором.
---	---	--

* Предложене су збирке пјесама уз пратњу клавира и хармонике, а наставник може да дионице ових хармонских инструмената лако распише, прилагоди за оркестарски и хорски састав који му је на располагању.

* У раду хора и оркестра наставник ће се потрудити да активно узме учешће са школским ансамблом на такмичењима и манифестацијама.

<p>Радна група која је радила на изради Наставног плана и програма за хор и оркестар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. мр Радиша Рачић, ЈУ МШ „Владо Милошевић“ Бања Лука 2. Јелена Станишић, ЈУ ОШ „Свети Сава“ Бања Лука 3. мр Бранка Радошевић Митровић, Академија умјетности Бања Лука 4. мр Саша Павловић, Академија умјетности Бања Лука 5. Јасна Антонић, ЈУ ОШ „Борисав Станковић“ Бања Лука 6. Дајана Глувић, Републички педагошки завод 7. Драгана Тенџерић, Републички педагошки завод

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: **ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ (ВРОЗ)**

РАЗРЕД: **ПЕТИ**

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: **1**

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: **36**

Васпитни рад у одјељењској заједници обухвата директан васпитни рад са ученицима у одјељењској заједници која функционише као ученички колектив који има властиту организацију, уз координацију и руковођење које остварује одјељењски старјешина.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развој социјалних компетенција, које подразумевају културу живљења у друштвеној средини, основне животне вјештине, као и комуникацију, сарадњу и толеранцију у одјељењу, те вјештине рјешавања конфликта.
- Подстицање развијања здравих навика и стилова живота, развијање свијести о значају очувања животне средине.
- Изградња знања и искуства везаних за одговорност и слободе, моралној аутономији, стваралаштву и систематичности у раду.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Обезбиједити цјеловит развој сваког ученика (физички, социјални, емоционални, интелектуални, радни, морални и естетски развој ученика).
- Развијање код ученика друштвене одговорности и радно-акционих компетенција.
- Упознање ученике са дужностима, обавезама и одговорностима, као и правилима васпитно-образовног рада и живота у школи.
- Упознање ученика са битним факторима наставе и критеријумима оцјењивања, те начинима вредновања, принципима евалуације и самоевалуације.
- Упознање ученика са начинима учешћа у раду школе.
- Подстицање ученика да науче како да ефикасно и правилно уче, користе различите начине учења, те на тај начин лакше развијају сопствене методе рада и савладавања наставних садржаја.
- Постипање развоја емоционалне интелигенције код ученика.
- Упознање ученика са правилном комуникацијом, насилним и ненасилним облицима понашања и стиливима рјешавања конфликта.
- Развијање осјећаја патриотизма и интернационализма.
- Развијање еколошке свијести код ученика, те потребе за очувањем личног здравља и околине.
- Подстицање ученика на правилну бригу о тијелу и личној хигијени.
- Упознање ученика са значајем поштовања моралних, друштвених и животних вриједности.

- Промовисање и усвајање универзалних животних вриједности и очувања здравих темеља заједнице, те афирмисање здравих навика и стилова живота.
- Развијање способности уочавања актуелних тема/проблема у школи и заједници.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Наставне области и теме

Оквирни број часова

Област 1: КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	6
Тема 1: Организација одјељењског колектива	2
Тема 2: Култура понашања	4
Област 2: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ	5
Тема 1: Дјечија права и обавезе	2
Тема 2: Демократија у учионици	3
Област 3: ЗДРАВИ СТИЛОВИ ЖИВОТА	21
Тема 1: Животне вриједности	8
Тема 2: Наше емоције	4
Тема 3: Чувари здравља и природе	5
Тема 4: Учење	4
Област 4: ТЕМЕ ПО ИЗБОРУ/СЛОБОДНЕ ТЕМЕ	4
Тема 1: Процјена резултата рада	2
Тема 2: Слободне теме	2

Исходи учења	Садржаји програма/Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Област 1: КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА (6)		
Ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> • одговорно бира руководство одјељењске заједнице; • образложи одговорности појединца и групе; • одговорно извршава добијена задужења и као појединац и као члан групе; • предложи и дефинише правила важна за функционисање одјељењског колектива; • преузме одговорност за поштовање договорених правила; 	Тема 1: Организација одјељењског колектива (2) <ul style="list-style-type: none"> • Избор руководства одјељењске заједнице. -Задужења појединца и групе. • Правила нашег одјељења (Уговор за наше одјељење – израда и потписивање). • Разредни портфолио (теме прилагодити одјељењу). • Програм рада одјељењске заједнице (упознавање са програмом, избор садржаја) 	Српски језик Ликовна култура

<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам портфолија (скуп података, радова, постигнућа, планова, идеја) и начин израде; • учествује у изради портфолија као појединац или као дио тима и екипе; • предложи одговарајуће садржаје за обраду у оквиру слободних тема. 	<p>и тема на основу приједлога ученика).</p>	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује, објасни и примјењује облике културног опхођења у школи; • његује свој стил облачења и уважава различитости; • разумије да различите прилике захтијевају различит кодекс облачења; • разумије да свака установа има свој кодекс облачења, који је неопходно поштовати; • објасни сличност и разлику између некадашњих и садашњих игара; • опише појам солидарност; • представи вјештине сарадње у тиму; • препозна неопходност доприноса сваког члана у раду тима, те колико је важно преузети одговорност за своју улогу у тиму. 	<p>Тема 2: Култура понашања (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Културно опхођење – бонтон. -Понашање према запосленим у школи, друговима у одјељењу, другим ученицима у школи. • Стили облачења (облачење у складу са приликама). • Коришћење слободног времена: како су се играли наши родитељи, како баке и дједови, а како се играмо ми (предности и недостаци сваког времена). • Солидарност: „Сарадњом до циља“. 	<p>Српски језик Ликовна култура Физичко и здравствено васпитање Музичка култура</p>
<p>Област 2: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ (5)</p>		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира и објасни права која сматра посебно важним; • објасни која одговорност произилази из тих права; • разумије да ниједно право не може да се оствари без 	<p>Тема 1: Дјечија права и обавезе (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дјечија права која су нам посебно важна. • Дјечија недјеља (садржај/активности обиљежавања). 	

<p>преузимања одговорности;</p> <ul style="list-style-type: none"> • креира и предложи активности за обиљежавање Дјечије недјеље и Међународног дана дјечијих права у складу са специфичностима своје одјељењске заједнице. 	<p>-Међународни дан дјечијих права (20. новембар).</p>	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише, разумије и примјењује своје одговорности у одјељењу и породици; • разумије значај испуњавања тих одговорности; • објасни потребу за ограничавањем моћи особа на позицији ауторитета; • критички процијени позицију ауторитета; • схвати важност чувања приватности и личних информација на интернету и друштвеним мрежама; • наведе које опасности и посљедице може имати откривање приватних података на интернету и друштвеним мрежама. 	<p>Тема 2: Демократија у учионици (3)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Наше одговорности у одјељењу и породици? • Ауторитет - Колико ауторитета треба имати вођа? • Приватност. <ul style="list-style-type: none"> -Зашто је важно сачувати приватност у савремено технолошко доба? -Како заштити приватност на друштвеним мрежама? 	<p>Српски језик Ликовна култура Музичка култура</p>
<p>Област 3: ЗДРАВИ СТИЛОВИ ЖИВОТА (21)</p>		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • потражи и обрати се некоме за помоћ када има неки проблем; • зна на који начин се обратити за помоћ у школи стручним особама (учитељу, наставнику, педагогу, психологу, директору); • разумије да је улога педагога и психолога у школи прије свега подршка ученицима; • разумије да потребе подстичу на понашање; 	<p>Тема 1: Животне вриједности (8)</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Имам проблем“ - коме се могу обратити? (у школи, у породици, у односу са другарима). • Потребе и понашање. <ul style="list-style-type: none"> -Како потребе могу бити задовољене? -Како одрасли дјелују на потребе дјецe? • „Затворена и отворена комуникација“. 	<p>Српски језик Физичко и здравствено васпитање</p>

<ul style="list-style-type: none"> • разумије повезаност потреба и примјереног/непримјереног понашања којим се оне задовољавају; • се упознају са позицијама моћи у односу на понашање; • разумију да начини реаговања зависе од позиције (пријатељ, посматрач, водитељ, онај ко кажњава, онај ко окривљује); • разумије да сваки поступак има своју посљедицу (позитивну или негативну); • доноси одговорне одлуке; • разумије важност преузимања одговорности за властите поступке; • разумије да није одговоран за понашање и поступке других; • искаже и мијења своје понашање у позитивном смјеру; • развија механизме самоконтроле; • разумије улогу награде и казне; • предложи поступак који ће се проводити у случају лакшег кршења правила Уговора нашег одјељења; • препозна стилове конфликтних ситуација и начина комуницирања у тим ситуацијама; • препозна и примјењује отворене и затворене стилове комуникације; • схвати значај афирмативне комуникације и примјењује је у свакодневној комуникацији. 	<ul style="list-style-type: none"> • Међусобне везе (позитивне и негативне особине). • Улога награде и казне у процесу васпитања, образовања и живота у колективу. • „Договорене посљедице“. • „Афирмација“. 	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна како се осјећа на растанцима и размијени осјећања са друговима и другарицама из одјељења; 	<p>Тема 2: Наше емоције (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Растанци (растајемо се од учитељице/учитеља). • Ја на преласку из разредне у предметну наставу 	<p>Српски језик Природа и друштво</p>

<ul style="list-style-type: none"> • идентификује осјећања која су повезана са преласком у предметну nastavу, освијести овај прелазак и помогне себи и друговима да тај прелазак буде што мање стресан; • подијели са одјељењем своја осјећања везана за нешто што воли да ради, прави, ствара, гради...; • препозна љутњу као емоцију кроз различите ситуације и идентификује одакле она све може да долази; • (на)учи да покаже своја осјећања на прихватљиве начине. 	<ul style="list-style-type: none"> • Волим да..... • Одакле долази љутња? 	
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна и наведе карактеристике развоја у предпубертетском и пубертетском периоду, те правилно се односи према њему; • препозна и одреди развојне промјене које се дешавају у предпубертетском и пубертетском периоду; • прихвати развојне и емоционалне промјене које му се дешавају, те да схвати да су природне и очекиване; • препозна и разумије туђа и своја осјећања; • уочи и наведе утицаје штетних навика и болести овисности (алкохол, дуван, наркотици...); • разумије и да свој допринос очувању здравог живота и здраве животне средине. 	<p>Тема 3: Чувари здравља и природе (5)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Карактеристике развоја и наговјештај пубертета. • Особине пубертета – физичке и психичке карактеристике. • Односи између дјечака и дјевојчица – прве симпатије. • Штетне навике и болести овисности (алкохол, дуван, наркотици). • Твоја брига о планети. 	<p>Ликовна култура Српски језик Природа и друштво Физичко и здравствено васпитање</p>

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни свој начин и технику учења, те размијени искуства са другим ученицима; • опише начин учења текста и наведе правила за издвајање битних дијелова; • схвати значај читања и добре усвојености технике читања; • анализира прилоге из дјечије штампе, као и књиге које чита; • разумије да је неопходно трајно усвојити одређена знања, а да се то може постићи само самосталним вјежбањем и понављањем учених садржаја; • разумије сврху провјере знања; • учи да савладава страх и трему од школског испитивања. 	<p>Тема 4: Учење (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Размјена искустава о начинима учења. -Како учити текст? • Шта и како читамо? -Повезаност читалачких навика и учења. • Самостално вјежбање и понављање наученог („Понављање је мајка знања“). • Како смањити страх од испитивања – усменог и писменог? 	<p>Српски језик Ликовна култура</p>
<p>Област 4: ТЕМЕ ПО ИЗБОРУ/СЛОБОДНЕ ТЕМЕ (4)</p>		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • анализира властита постигнућа и наведе позитивне и негативне стране; • вреднује резултате властитог рада и туђег, анализира успјех одјељења у учењу и владању, ваннаставним активностима и међусобним односима; • зна да објасни важност учешћа у ваншколским активностима и промовише позитивне стране. 	<p>Тема 1: Процјена резултата рада (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процјена властитих постигнућа (позитивни и негативни аспекти): - успјех у учењу и владању, - ваннаставним и ваншколским активностима, - међусобни односи. 	<p>Српски језик Ликовна култура Музичка култура</p>
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни значај актуелног догађаја за школу или заједницу. 	<p>Тема 2: Слободне теме (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Садржаји по избору наставника и/или ученика, а везани за актуелне догађаје у школи и локалној заједници. 	

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ

Програм васпитно-образовног рада у одјељењској заједници за 5. разред обухвата четири наставне области: *Култура живљења, Дјечија права и одговорности, Здрави стилови живота и Теме по избору/Слободне теме*. Предложене *Слободне теме* су само приједлог/оквир, што значи да одјељењски старјешина може у оквиру ове области да бира и реализује друге садржаје за које процијени да су неопходни за реализацију, а у складу са потребама ученика из одјељења. Наставне области и теме су релативно аутономне, јер неке од тема могу се обрађивати у корелацији са другим наставним садржајима/темама, интегрисати и реализовати. Редослијед навођења садржаја у оквиру одређених области и тема у наставном програму *Васпитни рад у одјељењској заједници за 5. разред основне школе* није обавезујући редослијед реализације наведених области, тема и садржаја.

Програмски садржаји су понуђени оквирно, јер остварење дефинисаних исхода учења, могуће је и кориштењем садржаја по избору одјељењског старјешине или ученика. То значи да неки понуђени садржаји неће бити реализовани или ће неки садржаји бити замијењени сличним садржајима које одаберу одјељењски старјешина и/или ученици.

Реализација програмских садржаја васпитног рада у одјељењској заједници подразумијева првенствено флексибилан приступ. Флексибилан приступ се односи, како на моделе рада, тако и на динамику извођења. Одјељењски старјешина у сарадњи са ученицима осмишљава активности, координира рад међу ученицима, даје им јасна упутства за реализацију одређених садржаја, поштује специфичности узраста ученика, индивидуалних разлика, те специфичности ученичког колектива и средине у којој се налази школа. Васпитно дјеловање одјељењског старјешине, његова координација, подстицање, храбрење и усмјеравање ученика, значајно доприноси стварању одјељењске заједнице као колектива/заједнице, у којој ће доминирати сарадња, разумијевање и другарство међу ученицима у извршавању њихових заједничких обавеза, али и пуно повјерење на релацији ученик-ученик и ученик-наставник. Значајна улога одјељењског старјешине се огледа и у његовом континуираном праћењу раста и развоја ученика, њихових понашања, откривања узрока неприхватљивих облика понашања, као и идентификовања изазова са којима се ученици сусрећу.

Часове ВРОЗ-а (Васпитни рад у одјељењској заједници) треба реализовати уз кориштење модела интерактивне наставе, те радионичког начина рада. Примјеном савремених модела наставног рада на часовима одјељењске заједнице, радионичким приступом у раду, часови ВРОЗ-а биће много занимљивији за ученике, једноставнији за реализацију и ефикаснији у постизању циљева учења, али првенствено у остварењу исхода учења.

Сваки одјељењски старјешина је задужен да креира годишњи, те оперативне планове и програме рада за своје одјељење, уважавајући програмски оквир, искуства ученика, специфичности средине, те уз обавезне консултације и учествовање ученика.

Наставни програм ВРОЗ-а реализује се током 36 наставних седмица, по правилу са по једним часом седмично. У посебним ситуацијама када је потребно више времена за реализацију одређених садржаја, те када је планирана реализација изван учионичког простора могуће је кориштење тзв. двочаса/блок часа, што се посебно планира и евидентира. Предложени оквирни број часова за реализацију садржаја и остварење исхода учења могуће

је (а негдје ће бити и потребно) кориговати, тј. извршити прерасподјелу фонда сати за поједине наставне области, теме и/или садржаје.

У складу са принципима савременог васпитања и образовања, одјељењски старјешина добија нову улогу, што подразумијева да посједује особине демократичности, флексибилности, отворене комуникације, толеранције и слично. Одјељењски старјешина, у договору са ученицима има потпуну слободу да наставну област и одређену тему реализује као цјелину или да у различитим временским периодима реализује дио садржаја неке наставне области и теме.

За реализацију програма ВРОЗ-а, односно појединих области, тема и садржаја, одјељењским старјешинама ће бити на располагању *Приручник за наставнике- Васпитни рад у одјељењској заједници (примјери добре праксе)*.